

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ผู้ประเมินได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. นโยบายของรัฐบาลและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ
3. แนวทางการปฏิบัติงานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา
4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
5. รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model)
6. บริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา
7. โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดการประเมินโครงการ

นโยบายของรัฐบาลและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการ

1. นโยบายของรัฐบาลในด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

รัฐบาลกำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการพัฒนาประเทศและสร้างกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่ที่จะสร้าง และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ เพื่อยกระดับฐานรายได้ของประชาชนในภาพรวม และกระจายผลประโยชน์ไปสู่ภาคส่วนต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม คนไทยได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี เก่ง มีวินัย คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและมีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สามารถ “รู้ รับ ปรับใช้” เทคโนโลยีใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐาน ระบบสวัสดิการ และกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

สำหรับยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เป็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ในยุทธศาสตร์ประเทศ มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศ ในหลากหลาย

มิติบนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ (1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่นๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (2) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคตผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่างๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีดิจิทัล การปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต (3) “สร้างคุณค่าใหม่ ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคู่มือใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคตบนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลกควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลาง และลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน

ทั้งนี้ ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันในการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมทั้งเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยมีนวัตกรรมใน 3 ด้าน คือ นวัตกรรมในการสร้างโมเดลธุรกิจ นวัตกรรมในเชิงสินค้าและบริการ และนวัตกรรมในเชิงกระบวนการผลิตและบริการ พร้อมทั้งเป็นนักการค้าที่เข้มแข็งที่จะนำไปสู่การสนับสนุนการเป็นชาติการค้า มีความสามารถในการเข้าถึงตลาดทั้งในและต่างประเทศเป็นผู้ประกอบการที่ “ผลิตเก่ง ขายเก่ง” หรือ “ซื้อเป็น ขายเป็น” บริการเป็นเลิศ สามารถขยายการค้าและการลงทุนไปต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีธรรมาภิบาล โดยแบ่งเป็น ดังนี้

1. สร้างผู้ประกอบการอัจฉริยะ สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการสร้างและใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมตลอดกระบวนการการผลิตและบริการ การจัดการและการตลาด สามารถบริหารจัดการธุรกิจและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยการสร้างและพัฒนาทักษะองค์ความรู้รอบด้านที่จำเป็นต่อการประกอบธุรกิจในยุคใหม่ที่มีการแข่งขันสูง รวมทั้งทักษะในการวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อการวางแผนธุรกิจ และสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงทางธุรกิจได้ไปพร้อมกับการวางรากฐานการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ให้มีทักษะและจิตวิญญาณในการประกอบการ พร้อมทั้งส่งเสริมผู้ประกอบการ ในการสร้างนวัตกรรม เพื่อสร้างความแตกต่างของสินค้าและบริการ และนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอนาคต ตลอดจนการผลิตที่เป็นมิตรกับ

สิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและความถนัดที่แตกต่าง และหลากหลายของแรงงาน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและธุรกิจรูปแบบใหม่ ในอนาคต และการสนับสนุนผู้ประกอบการในการสร้างและพัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพมาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และสามารถเชื่อมโยงการผลิตกับผู้ประกอบการรายใหญ่ โดยสร้างระบบและกลไกที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยงของห่วงโซ่มูลค่า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การผลิต การขนส่งและโลจิสติกส์ เพื่อลดต้นทุนและให้ผลผลิตออกสู่ตลาดอย่างสม่ำเสมอ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มให้เกิดคลัสเตอร์ที่เข้มแข็ง ผู้ประกอบการสามารถเกื้อหนุนและเชื่อมโยงกัน ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองในตลาดที่สูงขึ้นและลดต้นทุนการผลิตลง โดยการพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในกลุ่มของตน

2. สร้างโอกาสเข้าถึงบริการทางการเงิน ส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงินของผู้ประกอบการ โดยการจัดหาแหล่งเงินทุนและสนับสนุนให้มีช่องทางทางการเงินที่หลากหลาย และนำเชื่อถือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินและการบริหารความเสี่ยงเพื่อตอบสนองความต้องการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม การที่ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินด้วยต้นทุนที่เหมาะสมโดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การพัฒนาระบบประเมินมูลค่าทรัพย์สินในรูปแบบต่างๆ เพื่อใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจในการขอสินเชื่อของผู้ประกอบการ และการมีระบบการประเมินความน่าเชื่อถือทางเครดิต และระบบการรู้จักลูกค้าที่สะดวกมากขึ้น โดยใช้ประโยชน์จากข้อมูลทั้งด้านการเงินและที่มิใช่การเงินเพื่อเป็นข้อมูลบ่งชี้สถานะและประวัติด้านเครดิต ประกอบการพิจารณาของสถาบันการเงินหรือตลาดทุน

3. สร้างโอกาสเข้าถึงตลาด สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศตามระดับศักยภาพการประกอบการ โดยการสนับสนุนผู้ประกอบการให้มีอัตลักษณ์และแบรนด์ที่เด่นชัด รวมทั้งพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าที่มีคุณภาพและมีความแตกต่าง เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงตลาดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดต่างประเทศ รวมทั้งแพลตฟอร์มในการแสดงผลงานของธุรกิจสร้างสรรค์ การให้ความสำคัญกับการผลิตโดยใช้ตลาดนำที่คำนึงถึงความต้องการของตลาดโดยเฉพาะตลาดที่มีมูลค่าสูง การสนับสนุนช่องทางตลาดและการชำระในรูปแบบใหม่ โดยการสร้างตลาดออนไลน์ แอปพลิเคชัน และช่องทางใหม่รองรับไลฟ์สไตล์ของคนในอนาคต การสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงตลาดจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐได้มากขึ้น และการพัฒนาศูนย์กระจายสินค้าที่มีมาตรฐานในทุกภูมิภาคของไทย และพัฒนานวัตกรรมการกระจายสินค้าโดยการพัฒนากระบวนการให้ทันสมัยด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมและธุรกิจในอนาคต

4. สร้างโอกาสเข้าถึงข้อมูล อนาคตของโลกไร้พรมแดนคือการแข่งขันบนฐานข้อมูล จึงต้องสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และเป็นข้อมูลที่ทันสมัย เพื่อการ

วางแผนธุรกิจ โดยการสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และฐานข้อมูลขนาดใหญ่ผ่านระบบออนไลน์เพื่อต่อยอดพัฒนาธุรกิจเดิมและสร้างธุรกิจใหม่ การสร้างและพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลผู้ประกอบการเพื่อเป็นช่องทางหลักในการให้ข้อมูลและคำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการ และเป็นแหล่งรวมที่ปรึกษาทางธุรกิจ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างระบบเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐให้มีมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงฐานข้อมูลความรู้วิจัยและนวัตกรรมโดยเป็นข้อมูลที่มีความทันสมัย บูรณาการ และต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นต่อยอดในทุกๆ ด้าน และการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้ประกอบการ การสนับสนุนการสร้างและพัฒนาแพลตฟอร์มกลางทั้งในด้านการผลิต การบริหารจัดการ การตลาดที่ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกันในการวางแผนธุรกิจในอนาคต เพื่อลดต้นทุนของทั้งภาครัฐและเอกชน การสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ทำงานร่วมสำหรับผู้ประกอบการเพื่อลดต้นทุนและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนนวัตกรรมและเชื่อมต่อธุรกิจระหว่างกันอีกทางหนึ่ง

5. ปรับบทบาทและโอกาสการเข้าถึงบริการภาครัฐ ในการพัฒนาและบูรณาการกลไกภาครัฐเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นประเด็นการเริ่มต้นธุรกิจ การขออนุญาตต่างๆ การจดทะเบียนทรัพย์สิน กระบวนการขอและได้รับสินเชื่อการคุ้มครองผู้ลงทุน การชำระภาษี และการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพของชาติ ทั้งระบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ระบบมาตรฐานวิทย์ ระบบทดสอบ และระบบรับรองคุณภาพให้มีประสิทธิภาพ รองรับภาคการผลิตและบริการ รวมทั้งการสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านมาตรฐาน เช่น ศูนย์ทดสอบกลางสำหรับสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม และศูนย์ตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าและบริการในระดับสากล โดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการมากขึ้น พร้อมทั้งสร้างระบบและศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการให้มีความเป็นอัจฉริยะ โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และสถาบันวิชาการ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้และให้คำปรึกษาทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมของภาคการผลิตและบริการ ทั้งในระดับส่วนกลางและชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมการจัดการพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีขั้นสูงให้มีประสิทธิภาพและมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการทำธุรกิจอย่างเกื้อหนุนกันระหว่างผู้ประกอบการที่มีขนาดและศักยภาพต่างกัน โดยมีระบบจูงใจให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนาร่วมกัน ตลอดจนผลักดันการเจรจาจัดทำความตกลงทางการค้าและความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ

2. นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้จัดทำนโยบายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี (พ.ศ.2555-2569) ให้มีความสำคัญกับคุณภาพผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเป็นสำคัญ โดยมุ่งปรับปรุงปัจจัยสนับสนุนและกระบวนการจัดอาชีวศึกษาให้เกิดคุณภาพ ซึ่งมีนโยบายมุ่งสร้าง/ผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน มีเป้าหมายผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาภายใต้บริบทความร่วมมือกับสถานประกอบการให้ได้ตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง และฝึกอบรมวิชาชีพกำลังคนอาชีวศึกษาที่อยู่ในกระบวนการให้เพิ่มขึ้น ใช้กลไกต้านกลยุทธ์ขับเคลื่อน ดังนี้

1) ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาระบบทวิภาคี มีโครงการส่งเสริมให้มีการสร้างรายได้ระหว่างเรียนเพื่อเพิ่มประสบการณ์ของผู้เรียน และลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง

2) การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และการฝึกอบรมวิชาชีพอาชีวศึกษาให้กับกลุ่มผู้อยู่นอกระบบ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้ผู้อยู่นอกระบบการศึกษาให้สามารถสร้างงานสร้างรายได้ มีโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับรายได้ของชุมชน โครงการฝึกอาชีพระยะสั้นตามความต้องการของตลาดแรงงาน

3) ส่งเสริม สนับสนุน อบรมวิชาชีพ เพื่อการพัฒนาต่อยอดอาชีพเดิมหรือสร้างอาชีพใหม่สำหรับผู้ประกอบอาชีพอิสระ มีโครงการฝึกอบรมฝีมือแรงงานเพื่อสร้างหรือเปลี่ยนอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน โครงการอบรมยกระดับฝีมือแรงงานหลังเข้าสู่ตลาดแรงงาน

แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ

1. ความหมายของการประกอบอาชีพอิสระ

จากรูรณ คงขุนเทียน (2554: 10) ให้ความหมายคำว่า อาชีพอิสระ หมายถึง การที่ผู้ประกอบการอาชีพได้ตั้งตัวเองเป็นผู้ประกอบการโดยไม่มีนายจ้าง ไม่มีหัวหน้างาน ไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง เป็นในลักษณะการรับจ้างหรือไม่รับจ้างก็ได้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ประกอบการเป็นเจ้าของกิจการในลักษณะคร้วเรือนหรืออยู่ในฐานะหุ้นส่วน ดำเนินการด้วยการลงทุนเอง รวมหุ้นกับญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง มีการจัดการกันเอง รับผิดชอบต่อความเสี่ยง การขาดทุน การล้มเหลวทางธุรกิจด้วยตนเอง กิจการดำเนินการในรูปของการผลิต การจำหน่าย การให้บริการ เป้าหมายของการประกอบการคือผลกำไรเป็นค่าตอบแทน ไม่มีค่าจ้างเป็นรายวัน รายเดือน ไม่มีสวัสดิการ

พัชรินทร์ ลาภนิมิตรอนันต์ (2555: 7) ให้ความหมายคำว่า อาชีพอิสระ หมายถึง การประกอบอาชีพส่วนตัวที่สุจริต ผู้ประกอบการมีความอิสระในการดำเนินการต่างๆ ไม่เป็นลูกน้องใคร และใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่สร้างรายได้ด้วยตนเอง

กรมการจัดหางาน (2558: 26) ให้ความหมายคำว่า อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่มีขนาดของกิจการขนาดย่อม สามารถดำเนินการด้วยตนเองโดยลงทุนน้อย ใช้กำลังกายและความคิดค่อนข้างมาก เน้นการพึ่งพาตนเอง คำว่า “อาชีพอิสระ” มีความหมายคล้ายกับอาชีพส่วนตัว ธุรกิจขนาดย่อม ซึ่งอาศัยความรู้ ความสามารถ ทักษะและเทคนิคการจัดการ ให้เกิดรายได้ซึ่งเกิดจากการลงทุน มีผลตอบแทนในรูปของกำไร มีลักษณะเป็นการผลิตและการบริการ ในการส่งเสริมทางด้านอาชีพอิสระจะต้องเน้นทางด้านความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้กับประชาชนจึงเป็นทางออกที่ดีในการแก้ปัญหาการว่างงาน

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2556: 2) ให้ความหมายคำว่า อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพทุกประเภทที่ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเองแต่เพียงผู้เดียวหรือเป็นกลุ่ม อาชีพอิสระเป็นอาชีพที่ไม่ต้องใช้คนจำนวนมาก แต่หากมีความจำเป็นอาจมีการจ้างคนอื่นมาช่วยงานได้ เจ้าของกิจการผู้ลงทุนและจำหน่ายเอง คิดและตัดสินใจด้วยตนเองทุกเรื่อง ซึ่งช่วยให้การพัฒนางานอาชีพเป็นไปอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ การประกอบอาชีพอิสระ เช่น ขายอาหาร ขายของชำ ซ่อมรถจักรยานยนต์ ฯลฯ ในการประกอบอาชีพอิสระผู้ประกอบการจะต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องการบริหาร การจัดการ เช่น การตลาด ทำเลที่ตั้ง เงินทุน การตรวจสอบและประเมินผล เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีความอดทนต่องานหนัก ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมองเห็นภาพการดำเนินงานของตนเองได้ทะลุปรุโปร่ง

พนิดา พรหมรัตน์ (2559: 18) ให้ความหมายการประกอบอาชีพอิสระ คือ อาชีพที่มีการประกอบการธุรกิจไม่ว่าจะเป็นการค้าขาย ผู้ผลิต และผู้จำหน่ายสินค้า การให้บริการหรือลักษณะเจ้าของเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง หรือลงทุนร่วมกับผู้อื่น มีรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นอิสระตัดสินใจด้วยตนเอง เป็นผู้ยอมรับความเสี่ยงตามลำพัง เน้นการพึ่งพาตนเอง ความสำเร็จขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะตัว และมุ่งหวังผลตอบแทนในรูปของกำไรจากการดำเนินงาน และขนาดของกิจการอาจมีขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์และความสามารถในการดำเนินงาน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการประกอบอาชีพอิสระ หมายถึงการประกอบอาชีพในการผลิตหรือบริการ เป็นธุรกิจที่ลงทุนดำเนินการได้ด้วยตนเองหรือภายในครอบครัว หรือร่วมกับผู้อื่น โดยสามารถตัดสินใจกำหนดรูปแบบและวิธีการดำเนินธุรกิจ และยอมรับความเสี่ยงของตนเอง มีผลตอบแทนหรือกำไรจากการลงทุน

2. ความสำคัญของอาชีพอิสระ

วิมล วีระพัฒน์ (2552: 6) กล่าวถึงอาชีพอิสระมีความสำคัญ ไว้ดังนี้

1. ความสำคัญของอาชีพอิสระที่มีต่อการพัฒนาประเทศ
  - 1.1 เป็นการสร้างงาน ก่อให้เกิดการจ้างงานอันนำไปสู่การลดปัญหาการว่างงาน
  - 1.2 เป็นการสร้างงานในชนบท ที่ทำให้การย้ายถิ่นเพื่อหางานทำของชาวชนบทลดลง และยังช่วยชักนำชาวชนบทที่มาจากในเมืองให้กลับสู่ถิ่นฐานเดิม
  - 1.3 เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยปลูกฝังลักษณะนิสัยพึ่งตนเอง รู้จักการตัดสินใจที่จะปกครองตนเอง เป็นต้น
  - 1.4 เป็นการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรต่างๆ ของชาติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะทรัพยากรในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น คน เงินทุน วัสดุดิบ เป็นต้น
  - 1.5 เป็นการลดบทบาทของเทคโนโลยีระดับสูงที่มีราคาแพงที่ประเทศยากจนไม่สามารถจัดหาได้
  - 1.6 เป็นฐานรองรับธุรกิจและอุตสาหกรรมที่อาจเติบโตเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ต่อไป
  - 1.7 เป็นการขยายความเจริญ ความมั่นคง และรายได้ไปสู่ประชาชนในส่วนภูมิภาค อันจะนำมาสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติต่อไป

2. ความสำคัญของอาชีพอิสระที่มีต่อการจัดการศึกษา

- 2.1 เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสสร้างงานและเป็นเจ้าของกิจการด้วยตนเอง ทั้งในขณะเรียนและในอนาคต
- 2.2 เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานเป็นทีม รู้จักปรับตัว
- 2.3 เป็นการสร้างทักษะและเจตคติที่ดีในการทำงาน
- 2.4 เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดจากการเรียน
- 2.5 เป็นการปลูกฝังคุณธรรมในเรื่องขยัน ประหยัด อดทน ซื่อสัตย์
- 2.6 เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีรายได้เพื่อใช้ในการเรียน
- 2.7 เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง

สรุปได้ว่าอาชีพอิสระมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและการจัดการศึกษาที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของนักเรียน นักศึกษา

3. ประเภทของอาชีพ

กัลป์พฤกษ์ พลศรี (2554: 31-33) ได้แบ่งประเภทของอาชีพออกเป็นลักษณะใหญ่ๆ ได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. งานอาชีพที่ทำให้ผู้อื่น (Work for Others/Organization) งานอาชีพที่ทำให้ผู้อื่นหรือเป็นลูกจ้าง พนักงาน ทำให้องค์กรที่เป็นรัฐบาลหรือองค์กรธุรกิจเอกชน หรือองค์กรการกุศล สาธารณะต่างๆ เช่น องค์กรช่วยเหลือผู้พิการ องค์กรทหารผ่านศึก องค์กรนานาชาติ เช่น สมิธสร

โรตารีไลออนส์ สมาคม ชมรม ฯลฯ ในการทำงานให้ผู้อื่นนี้จะมีผลงานโดยมีผลตอบแทนที่ได้รับขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบอยู่ ซึ่งผลตอบแทนอาจจะปรากฏในรูปของค่าตอบแทน เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าสมนาคุณ บัตรรถนันทนาการ โบนัสคุณ เกียรติบัตรการทำงานให้ผู้อื่นนี้จะต้องผ่านเข้าไปทำด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสมัครงาน มีการฝากให้ไปทำงาน การถูกเชิญให้ไปทำงานโดยภาระหน้าที่แน่นอนชัดเจน เป็นการทำงานตามนโยบายขององค์กร แผนงานขององค์กร หรือทำตามคำสั่ง การทำงานในห้องครัวหรือทำให้ผู้อื่นนี้ บุคคลมีการเจริญเติบโตหรือความก้าวหน้าในสายงานอาชีพตามลำดับขึ้นอยู่กับระยะเวลาการทำงาน หรือความสามารถ หรือสิทธิบางอย่าง

2. งานอาชีพอิสระ (Self-Employment) งานอาชีพอิสระนี้เป็นการทำงานที่ไม่ต้องมาสมัครงาน แต่เป็นการทำงานที่เกิดจากการตัดสินใจของผู้ที่จะกระทำเพื่อให้ตนเองหรือกระทำด้วยตนเอง เป็นการจ้างตนเองโดยอาศัยปัจจัยความรู้ความสามารถ โอกาส จังหวะ การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในชีวิต การฝึกฝนเพิ่มพูนพัฒนาตนเอง การลงทุนด้วยตนเอง อาจเป็นทุนทรัพย์ของตนเองหรือครอบครัวหรือการกู้ยืมจากผู้อื่นหรือสถาบันการเงินด้วยการค้ำประกันตนเอง มีการบริหารจัดการด้วยตนเองและอาจขยายกิจการด้วยการจ้างงานผู้อื่นมาทำงานบางอย่าง เช่น จ้างลูกจ้างเป็นลูกมือ กิจการของงานอาชีพอิสระมีขนาดตั้งแต่เล็ก กลาง และขนาดใหญ่ ตามความพึงพอใจหรือทุนทรัพย์และความสามารถของผู้ดำเนินกิจการนั้นๆ ในปัจจุบันการประกอบอาชีพอิสระหรืออาชีพส่วนตัวได้รับความสนใจยอมรับมากขึ้นจากประชาชนทั่วไปที่เคยทำงานให้ผู้อื่นหรือองค์กรอื่นๆ มาก่อน จึงได้หันมาประกอบอาชีพอิสระเสริมรายได้จากการทำงานที่เป็นอาชีพหลักหรือกลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการถูกเลิกจ้าง การออกจากงานด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม เช่น ออกจากงานตามโครงการเกษียณก่อนอายุราชการ การลดกำลังคน การเลิกกิจการ การใช้เทคโนโลยีเข้ามาทำงานแทนคน เป็นต้น ต่างก็หันมาประกอบอาชีพอิสระมากขึ้น รวมตลอดจนถึงนักเรียน นักศึกษาที่กำลังจะจบการศึกษาหรือจบการศึกษาแล้วได้มุ่งมาให้ความสนใจในการประกอบอาชีพอิสระแทนที่จะเข้าไปทำงานในแหล่งงานต่างๆ เหมือนในอดีต

ทวีพร ปรีชา (2554: 37) ได้แบ่งประเภทของการประกอบอาชีพ เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. อาชีพอิสระ โดยแบ่งเป็น

1.1 อาชีพผู้ผลิต ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินกิจการผลิตชิ้นงานเพื่อจำหน่าย เช่น งานประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผา ผลิตผลทางการเกษตร เป็นต้น

1.2 อาชีพบริการ ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินการได้เอื้ออำนวยความสะดวกหรือให้บริการแก่ผู้บริโภค เช่น ช่างซ่อมวิทยุโทรทัศน์ แม่ค้า ช่างตัดผม ช่างเสริมสวย เป็นต้น

2. อาชีพรับจ้าง หมายถึง อาชีพใดก็ตามที่ผู้ประกอบอาชีพไม่ได้เป็นผู้ประกอบกิจการด้วยตนเอง แต่ทำงานภายใต้ระบบหรือข้อกำหนดของหน่วยงาน หรือนายจ้างที่ตนสังกัดอยู่ เช่น ข้าราชการ ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ พนักงานห้างร้าน บริษัท เป็นต้น

4. คุณลักษณะของผู้ประกอบการ

คุณลักษณะของผู้ประกอบการในการประกอบอาชีพอิสระ มีนักวิชาการได้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

दनัย เทียนพุด (2554: 37) กล่าวว่า ผู้ประกอบอาชีพอิสระจำเป็นต้องมีคุณสมบัติต่างๆ เพื่อการเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณภาพ ได้แก่

1. กล้าเสี่ยง (Taking risk) อาชีพอิสระเป็นการประกอบธุรกิจส่วนตัวจึงต้องมีการลงทุน ในขณะที่ถ้าเป็นลูกจ้างไม่ต้องลงทุนอะไร ซึ่งการลงทุนย่อมมีความเสี่ยงเพราะไม่รู้ว่าผลลัพธ์จะออกมาอย่างไร ดังนั้นก่อนที่จะตกลงใจประกอบอาชีพใดจึงต้องพิจารณาวิเคราะห์ และไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนเสียก่อน

2. มีความคิดสร้างสรรค์ (Taking initiative) การประกอบอาชีพอิสระมิได้ยึดติดกับรูปแบบใดๆ เนื่องจากผู้ประกอบอาชีพอิสระต้องเป็นนายของตนเอง ดังนั้นในการปรับปรุงสินค้าหรือบริการสามารถทำได้อย่างอิสระ เพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรในการดำเนินธุรกิจ

3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) ธุรกิจแต่ละประเภทต้องการการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ผู้ประกอบอาชีพอิสระจึงต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองในภาวะสถานการณ์ที่ตลาดมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ธุรกิจบางประเภทสามารถสวนกระแสเศรษฐกิจโดยรวมได้ ดังนั้นผู้ประกอบอาชีพอิสระจึงต้องมีความมั่นใจ เพื่อจะได้พาธุรกิจของตนให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ได้ ดังนั้นถ้าไตร่ตรองดีแล้วว่าจะทำอะไร เมื่อไร เวลาใด จงทำทันที

4. อดทน ไม่ท้อถอย (Persistence and dealing with failure) การประกอบอาชีพทุกอย่าง ย่อมมีทั้งกำไรและขาดทุน โดยเฉพาะเมื่อเริ่มประกอบการใหม่ๆ จะต้องประสบปัญหาและอุปสรรคบ้างซึ่งถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ผู้ประกอบอาชีพจึงต้องพร้อมที่จะรับข้อผิดพลาดและนำมาแก้ไขด้วยความอดทน ไม่ท้อแท้ ท้อถอย

5. มีวินัยในตนเอง (Having discipline) การประสบความสำเร็จในอาชีพ ซึ่งเราเป็นเจ้าของกิจการเอง จำเป็นจะต้องมีวินัย มีกฎระเบียบ การทำงานต้องสม่ำเสมอ ถ้าขาดวินัยการประกอบอาชีพก็อาจไม่ประสบผลสำเร็จ การเป็นผู้มีวินัยนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ประกอบอาชีพทุกประเภท เพราะวินัยจะเป็นสิ่งที่คอยกำหนดให้ผู้ประกอบการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้วางไว้ ถ้าผู้ประกอบการขาดวินัยธุรกิจย่อมจะต้องประสบกับการขาดทุน และล้มเหลวไปในที่สุด

6. มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ (Good attitude) ไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานที่มีเกียรติหรือไม่ ผู้ประกอบอาชีพอิสระจะต้องรักในงานที่ทำ และให้เกียรติกับงานนั้นๆ เสมอ

7. มีความรอบรู้ (Seeking information) การประกอบอาชีพอิสระจะต้องรับรู้ข่าวสาร อยู่เสมอ เพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก ประโยชน์ของการรับรู้ ข่าวสารจะทำให้สามารถปรับปรุงธุรกิจของตนเองให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ผลที่ได้ก็คือกำไร

8. มีมนุษยสัมพันธ์ (Good human relationship) การประกอบอาชีพอิสระจะต้อง เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์อันดีเพื่อผลประโยชน์ในธุรกิจของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นลูกค้า บุคคลรอบข้าง หรือคู่แข่งก็ตาม เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีจะทำให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน เป็นอย่างยิ่ง

9. มีความซื่อสัตย์ (Honesty with customer) ผู้ประกอบอาชีพอิสระจะต้องมีความ ซื่อสัตย์และจริงใจต่อลูกค้า การบริการลูกค้าให้เกิดความประทับใจในการขายสินค้าหรือบริการ และกลับมาใช้บริการอีกเป็นหัวใจสูงสุด เพื่อผลประโยชน์ต่อธุรกิจและต่อตัวเองในที่สุด

10. มีความรู้พื้นฐานในการเริ่มทำธุรกิจ การที่จะทำอะไรสักอย่างหนึ่งเราควรได้รู้จัก สิ่งที่จะทำอย่างน้อยให้รู้ว่าทำจากอะไร ชื่อวัตถุดิบจากไหน ตลาดอยู่แหล่งใด และหากต้องการ ทราบข้อมูล เพิ่มเติมจะหาได้จากที่ไหน

11. มีการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพอิสระ เมื่อมี ความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพแล้ว ก็ควรได้มีการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนารูปแบบของสินค้า หรือบริการ อีกทั้งยังต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพนั้นๆ เช่น หากเป็นช่างเสริมสวยก็ต้องพัฒนาตนเองให้ดูสวยงาม เมื่อลูกค้าได้เห็นถึงจะดูน่าเชื่อถือหรือหาก เลือกที่จะขายอาหาร ผู้ขายก็ควรแต่งตัวให้ดูสะอาด ไม่สูบบุหรี่ขณะทำอาหาร เป็นต้น สิ่งที่สำคัญที่ เชื่อถือได้ว่าการประกอบอาชีพอิสระจะประสบผลสำเร็จควรมีความสามารถด้านเทคนิค ความคิดริเริ่ม บุคลิกภาพ ความเฉลียวฉลาด ลักษณะการเป็นผู้นำ ความกล้าหาญ ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่น ในตนเอง ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การสร้างสรรค์ ความซื่อสัตย์ และมีความมั่นคงทางอารมณ์

พัชรินทร์ ลาภนิมิตอนันต์ (2555: 11-12) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพ อิสระที่ประสบความสำเร็จจะมีลักษณะที่สำคัญ คือ ต้องเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพมาจากตนเอง มีความมุ่งมั่น ชอบอิสระ มีความขยัน มีความอดทน มีความรับผิดชอบ เหล่านี้เป็นต้น จึงจะสามารถ ทำงานอาชีพอิสระได้อย่างประสบความสำเร็จ

วันวิสาข์ โชคพรหมอนันต์ (2558: 984) กล่าวว่า ผู้ประกอบการที่จะมีความสามารถ ในที่ทำงานด้วยตนเอง และสามารถตัดสินใจได้ในภาวะที่กดดัน โดยที่มีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับสินค้า และบริการใหม่ๆ มีความกล้าเสี่ยงในการใช้ทรัพย์สินลงทุนสำหรับการประกอบธุรกิจ นอกจากนี้ยังคิดหา กลยุทธ์ในการดำเนินงานที่แตกต่าง เพื่อไม่ให้คู่แข่งรายใหม่เข้ามาในตลาดเดียวกันได้ง่าย มีการค้นคว้า หรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พยายามทำงานให้บรรลุถึงมาตรฐานและมีความเป็นเลิศ

วิมล วีระพัฒน์ (2552: 6-9) กล่าวว่า อาชีพอิสระคล้ายกับอุตสาหกรรมขนาดย่อมคือ อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีความหมายครอบคลุมถึงการประกอบกิจการขนาดเล็กที่ทำด้วยตนเอง หรือ อาชีพอิสระที่มีลักษณะเป็นการผลิตประกอบ บรรจุ ซ่อมบำรุง ทดสอบ ปรับปรุง แปรสภาพ หรือ ทำลายสิ่งใดๆ รวมทั้งการบริหารประกอบกิจการอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งเหล่านี้ และยัง ได้สรุปไว้ว่าผู้สำเร็จอาชีวศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) จึงจะส่งเสริมให้ประกอบอาชีพอิสระได้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีก้าวไปเร็วมาก สภาพ เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง ค่านิยมของบุคคลก็เปลี่ยนแปลง สิ่งที่เราเรียนรู้จากการศึกษา ในระบบจึงไม่พอเพียงที่ จะประกอบอาชีพอิสระให้มีความเจริญก้าวหน้า ต้องเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ต้องสังเกต ต้องมีเทคนิค ในการหาข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนในการเริ่มประกอบอาชีพ อิสระ เช่น การเลือกสถานที่ประกอบการ รูปแบบของธุรกิจและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขายหรือ บริการ เป็นต้น ความสามารถที่เกิดจากการศึกษาและประสบการณ์การมีคุณสมบัติเหมาะสมกับการ ประกอบอาชีพอิสระ และการมีคุณลักษณะส่วนตัวที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพอิสระย่อมส่งผลให้ ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระ หากมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนด้วย

จากคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการประกอบอาชีพอิสระเป็น อาชีพที่ผู้ประกอบการต้องดำเนินกิจการด้วยตนเองเพราะเหตุผลและความจำเป็นที่แตกต่างกันหลาย ประการ ตามระดับความสามารถแต่ละบุคคล ดังนั้นผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ จึงควรมีคุณลักษณะที่ เหมาะสมและสอดคล้องกับอาชีพที่ตนตัดสินใจเลือก

แนวทางการปฏิบัติงานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

1. หลักการเกี่ยวกับศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2562: 1-2) มีการดำเนินโครงการส่งเสริม การประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษาซึ่งอยู่ในแผนบูรณาการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมที่มุ่งองค์ความรู้ด้านธุรกิจ ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา และส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ แก่ผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมภายใต้ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา โดยกำหนดให้สถานศึกษาจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ผู้เรียน ให้มีประกอบการทำธุรกิจทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อนำความรู้และประสบการณ์ต่อยอด ไปเป็นผู้ประกอบการ เป็นแนวทางในการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ต่อไปในอนาคต

2. ความหมายศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา หมายถึง หน่วยงานที่สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษาของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาขีดความสามารถ

ของผู้เรียนที่สนใจให้สามารถนำความรู้ทักษะวิชาชีพ เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์เชิงพาณิชย์ให้มีความพร้อมที่จะเริ่มประกอบธุรกิจของตนเอง หรือพัฒนาต่อยอดธุรกิจเดิมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

3. วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาขีดความสามารถให้กับผู้เรียนในสถานศึกษาอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาของรัฐบาลหรือประชาชนทั่วไปที่สนใจให้มีความพร้อมที่จะเริ่มประกอบธุรกิจของตนเองหรือพัฒนาต่อยอดธุรกิจเดิม

4. เป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้เรียนในสถานศึกษา หรือประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจ

4.1. เชิงปริมาณ

4.1.1 จำนวนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาและดำเนินการประกอบธุรกิจ จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน ทั้งนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นไป เปลี่ยนเป้าหมายเชิงปริมาณจากจำนวนผู้เรียนเป็นจำนวนธุรกิจไม่น้อยกว่า 3 คน

4.1.2 จำนวนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ผ่านกระบวนการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการอาชีวศึกษา สำเร็จการศึกษาแล้วสามารถเป็นเจ้าของธุรกิจ จำนวนไม่น้อยกว่า 1 คน

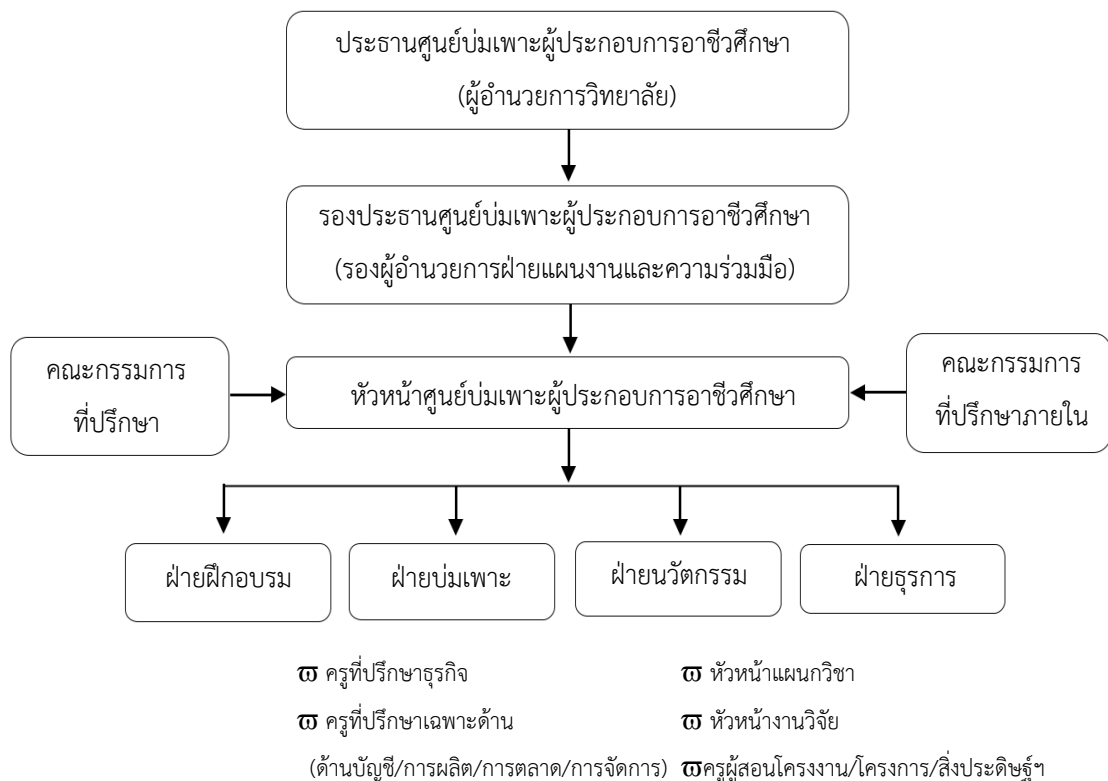
4.1.3 มีการนำสิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม โครงการวิทยาศาสตร์ โครงการธุรกิจ โครงการงานวิจัย ฯลฯ มาต่อยอดเชิงพาณิชย์ด้านผลิตภัณฑ์ (สินค้าหรือบริการ) จำนวนไม่น้อยกว่า 1 ธุรกิจ

4.2 เชิงคุณภาพ

4.2.1 มีศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

4.2.2 ผู้เรียนมีความพร้อมสามารถที่จะเริ่มประกอบธุรกิจของตนเอง หรือพัฒนาต่อยอดธุรกิจเดิม

5. การบริหารจัดการ

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างการบริหารศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

6. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามโครงสร้าง

6.1 ประธานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงาน กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และการกำกับการประเมินผลการบ่มเพาะให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

6.2 รองประธานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา มีหน้าที่ช่วยเหลือประธานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา ในการส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงาน กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และกำกับการติดตาม ประเมินผลการบ่มเพาะให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

6.3 คณะกรรมการที่ปรึกษาภายนอก ประกอบด้วย ตัวแทนของหน่วยงานต่อไปนี้ ได้แก่ หอการค้าจังหวัด ธนาคารออมสิน อุตสาหกรรมจังหวัด พัฒนาชุมชน พาณิชยจังหวัด ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฯลฯ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

6.4 คณะกรรมการที่ปรึกษาภายใน ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารทรัพยากร รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียน นักศึกษา หัวหน้าแผนกวิชา หัวหน้างาน ครูผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการมีหน้าที่ให้คำปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

6.5 หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา มีหน้าที่

6.5.1 ทำหน้าที่บริหารจัดการศูนย์บ่มเพาะฯ ประสานงาน สร้างความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการบริหารศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษากำหนด

6.5.2 ดำเนินการบ่มเพาะกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนประสานงานในการจัดหาที่ปรึกษาธุรกิจ ที่ปรึกษาบัญชี ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

6.5.3 ประสานงานกับสถาบันการเงินและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนกลุ่มเป้าหมาย

6.5.4 ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม

6.5.5 รับผิดชอบอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ เครื่องมือและอุปกรณ์ในศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

6.5.6 ดำเนินการดูแลการเบิกจ่ายงบประมาณและเงินรายได้ต่างๆ ให้เป็นไปตามระเบียบทางราชการ และที่คณะกรรมการบริหารศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษากำหนด

6.5.7 สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงาน

6.5.8 งานอื่นๆ ตามที่สถานศึกษามอบหมาย

6.6 ฝ่ายฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ มีหน้าที่

6.6.1 ประสานงานในการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดทำตารางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการตามหลักสูตรของสำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ จัดหาวิทยากร สร้างเครือข่ายและกำหนดกิจกรรมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้เข้ารับการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการ

6.6.2 ประสานงานกับแผนกวิชาต่างๆ เพื่อรับสมัครผู้เรียนที่มีความสนใจในการเข้ารับการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในการเป็นผู้ประกอบการ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดอบรมได้บรรลุวัตถุประสงค์

6.6.3 สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงาน

6.6.4 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่สถานศึกษามอบหมาย

6.7 ฝ่ายบ่มเพาะ ประกอบด้วย ครูที่ปรึกษาธุรกิจ และครูที่ปรึกษาเฉพาะด้าน (ด้านบัญชี ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการจัดการ) มีหน้าที่

- 6.7.1 สรรหา พิจารณาคัดเลือกผู้เรียนที่มีศักยภาพหรือผู้ที่สนใจเข้ารับการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการ
- 6.7.2 ทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” ให้การดูแลและให้คำแนะนำปรึกษาในการทำธุรกิจแก่ผู้เข้ารับการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการ
- 6.7.3 ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องและงานต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการ
- 6.7.4 สรุปลผลและรายงานผลการดำเนินงาน
- 6.7.5 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่สถานศึกษามอบหมาย
- 6.8 ครูที่ปรึกษาธุรกิจ มีหน้าที่
  - 6.8.1 ให้คำปรึกษาในการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจ การเขียนแผนธุรกิจ การจดทะเบียนธุรกิจ การปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามระเบียบของสถานศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
  - 6.8.2 นิเทศ ติดตาม การปฏิบัติงาน ให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน ของผู้เข้ารับการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการในด้านการจัดการธุรกิจ การจัดทำบัญชี การตลาด การเงิน และอื่นๆ
  - 6.8.3 ประสานงาน จัดหาที่ปรึกษาเฉพาะเรื่อง เพื่อให้คำปรึกษาปัญหาเชิงลึกเฉพาะราย
  - 6.8.4 ให้คำปรึกษา แนะนำ การจัดทำเอกสาร รายงานสรุปลผลการประกอบการ เขียน Best Practice และเอกสารเพื่อการรายงานผลต่อสถานศึกษา
  - 6.8.5 จัดทำแผนการนิเทศ และรายงานผลการนิเทศตลอดภาคเรียน หรือตามเวลาที่กำหนด และเมื่อสิ้นสุดการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการเสนอสถานศึกษาเพื่อทราบ
  - 6.8.6 สรุปลผล และรายงานผลการดำเนินงาน
  - 6.8.7 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
- 6.9 ครูที่ปรึกษาด้านบัญชี (เป็นครูที่ปรึกษากลางของศูนย์บ่มเพาะฯ) มีหน้าที่
  - 6.9.1 ดูแล ให้คำปรึกษา ในการจัดทำบัญชีของผู้ประกอบการ
  - 6.9.2 คำปรึกษา และรับรองการจัดทำงบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน และรายงานทางการเงินอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกับผู้ประกอบการ
  - 6.9.3 ให้คำปรึกษาในการจัดสรรกำไรสุทธิของผู้ประกอบการ
  - 6.9.4 สรุปลผลและรายงานผลการดำเนินงาน
  - 6.9.5 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
- 6.10 ครูที่ปรึกษาด้านการผลิต เป็นครูที่ปรึกษากลางของศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา มีหน้าที่

- 6.10.1 ดูแลให้คำปรึกษาด้านการผลิตของผู้ประกอบการ
- 6.10.2 สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงาน
- 6.10.3 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
- 6.11 ครูที่ศึกษาด้านการตลาด (เป็นครูที่ปรึกษากลางของศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา) มีหน้าที่
  - 6.11.1 ดูแลให้คำปรึกษาด้านการตลาดของผู้ประกอบการ
  - 6.11.2 สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงาน
  - 6.11.3 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
- 6.12 ครูที่ศึกษาด้านการจัดการ (เป็นครูที่ปรึกษากลางของศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา) มีหน้าที่
  - 6.12.1 ดูแลให้คำปรึกษาด้านการจัดการของผู้ประกอบการ
  - 6.12.2 สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงาน
  - 6.12.3 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
- 6.13 ฝ่ายนวัตกรรม ประกอบด้วย หัวหน้าแผนกวิชา หัวหน้างานวิจัย และครูผู้สอนวิชาโครงการ/โครงการ/สิ่งประดิษฐ์ มีหน้าที่
  - 6.13.1 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการบ่มเพาะ แสวงหาและพัฒนา นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ เพื่อนำไปต่อยอดในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปสู่การจดอนุสิทธิบัตร
  - 6.13.2 สรุปผล และรายงานผลการดำเนินงาน
  - 6.13.3 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่สถานศึกษามอบหมาย
- 6.14 ฝ่ายธุรการ มีหน้าที่
  - 6.14.1 จัดการระบบงานทางด้านสารบรรณ และเอกสารภายในหน่วยงาน
  - 6.14.2 จัดทำเอกสารเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี การเบิกจ่ายเงินงบประมาณ
  - 6.14.3 คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา
  - 6.14.4 รวบรวมระเบียบ ข้อบังคับ ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถานศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน
  - 6.14.5 ให้บริการด้านเอกสาร แบบฟอร์มต่างๆ เครื่องมือวัสดุและอุปกรณ์ให้กับผู้เข้ารับบริการและผู้เข้ารับการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการ
  - 6.14.6 สรุปผลและรายงานผลการดำเนินงาน
  - 6.14.7 ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ตารางที่ 2.1 รายวิชา วัตถุประสงค์ และเนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบรมผู้เข้ารับการบ่มเพาะของ ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

วิชา	วัตถุประสงค์	เนื้อหา
1. การเตรียมความพร้อม สำหรับการเป็นผู้ประกอบการใหม่	เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านกฎระเบียบในการดำเนินธุรกิจ ขออนุญาต ตลอดจนบทบาท และการส่งเสริมของภาครัฐ เอกชน การแสวงหาพันธมิตร เพื่อนำไปใช้เชิงพาณิชย์	- ความเป็นผู้ประกอบการ - กฎระเบียบในการดำเนินธุรกิจ - การจดทะเบียนพาณิชย์
2. การเขียนแผนธุรกิจ	1. เพื่อเป็นคู่มือในการลงทุน 2. เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบกู้เงิน 3. เพื่อใช้ตรวจสอบผลการลงทุนของธุรกิจ	- ความหมายและความสำคัญของปัญหา - วัตถุประสงค์ - องค์ประกอบของแผนธุรกิจ - บทสรุปของผู้บริหาร - บทนำและการบริหารโครงการ - การวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยแวดล้อม - แผนการตลาด - แผนการผลิต - แผนการเงิน - แผนการบริหารจัดการ - แผนสำรองฉุกเฉิน
3. การศึกษาดูงาน	เพื่อเพิ่มพูนทักษะให้เป็นผู้ประกอบการได้เห็นการทำงานของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในแต่ละสาขาอาชีพ	- ศึกษาดูงานธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มต้นธุรกิจบริหารจัดการ การผลิต การตลาด การบริหารเงินทุน

7. กระบวนการบ่มเพาะผู้ประกอบการสำหรับกลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษา

ตารางที่ 2.2 กระบวนการบ่มเพาะผู้ประกอบการสำหรับกลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษา

ผู้รับผิดชอบ	ขั้นตอน	รายละเอียด	เอกสาร
1. หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะฯ	ประชาสัมพันธ์	- โปสเตอร์ สถานีวิทยุ ประกาศติดบอร์ด ประชาสัมพันธ์หน้าแถว	
2. เจ้าหน้าที่ศูนย์บ่มเพาะฯ	รับสมัคร/สรรหา	- ผู้สนใจสามารถสมัคร/ สรรหาผู้เข้าร่วมโครงการ บ่มเพาะฯ	- ใบสมัคร
3. หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะฯ - ครูที่ปรึกษาธุรกิจ - หัวหน้าแผนกวิชา	คัดเลือก	- พิจารณาจากใบสมัคร และความพร้อมเบื้องต้น	
4. หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะฯ - ครูที่ปรึกษาธุรกิจ - หัวหน้าแผนกวิชา	ประเมินศักยภาพ ของผู้เข้ารับการ บ่มเพาะฯ	- ประเมินศักยภาพเพื่อ กำหนดหลักสูตรการ อบรมที่เหมาะสม	- แบบประเมิน ศักยภาพของ ผู้รับการบ่มเพาะ
5. หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะฯ	เข้ารับการอบรม การเป็น ผู้ประกอบการ	- การฝึกอบรมการ เป็นผู้ประกอบการ ตามหลักสูตรที่กำหนด	
6. ครูที่ปรึกษาธุรกิจ - หัวหน้าแผนกวิชา	จัดตั้งกลุ่มธุรกิจ / เขียนแผนธุรกิจ/ ประเมินแผนธุรกิจ	- จัดทำและส่งแผนธุรกิจ ภายใน 1 สัปดาห์หลัง ฝึกอบรม	- แผนธุรกิจ - แบบประเมิน แผนธุรกิจ
7. หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะ - ครูที่ปรึกษาธุรกิจ - ครูที่ปรึกษาบัญชี - เจ้าหน้าที่ศูนย์ บ่มเพาะฯ - ผู้ประกอบการพี่เลี้ยง	ดำเนินการประกอบ ธุรกิจ	- นำแผนธุรกิจไปใช้และ ประกอบการเป็นเวลา อย่างน้อย 4 เดือน/ 1 ภาคเรียน (สำหรับ นักเรียน-นักศึกษา) - ครูที่ปรึกษาให้คำปรึกษา นิเทศติดตามอย่างน้อย สัปดาห์ละครั้ง	- แบบนิเทศ ติดตาม

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ผู้รับผิดชอบ	ขั้นตอน	รายละเอียด	เอกสาร
8. หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะฯ - ครูที่ปรึกษาธุรกิจ - ครูที่ปรึกษาบัญชี - เจ้าหน้าที่ศูนย์บ่มเพาะฯ	สรุปผล/ประเมินผล การบ่มเพาะ	- ประเมินผลการบ่มเพาะ โดยใช้เครื่องมือที่จัดทำ ขึ้น - สรุปผลการประกอบ ธุรกิจและการจัดการ ความรู้ - รายงานผล ส่ง สอศ.	1. แบบสอบถาม ความพึงพอใจ ของผู้เข้ารับการ บ่มเพาะ 2. แบบประเมิน 3. ความสำเร็จของ การบ่มเพาะ 4. รายงานสรุปผล การประกอบ การเขียน Best Practice แต่ละกลุ่ม ธุรกิจ
9. หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะฯ - ครูที่ปรึกษาธุรกิจ - หน่วยงานเครือข่าย	ดำเนินธุรกิจ ต่อเนื่อง/ สร้างเครือข่าย	- ให้การบ่มเพาะต่อเนื่อง ในเวลา 2 ปี - การจดทะเบียน นวัตกรรม (ถ้ามี)	

การคัดเลือกสถานศึกษาที่ดำเนินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษาแบบครบวงจร ลำดับการพิจารณา มีดังนี้

1. สถานศึกษายื่นแบบเสนอขอรับการประเมินสถานศึกษาที่ดำเนินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษาแบบครบวงจร
2. คณะกรรมการประเมินระดับจังหวัดกำหนดวันเข้าประเมิน และแจ้งสถานศึกษาเพื่อรอรับการประเมิน
3. คณะกรรมการประเมินระดับจังหวัดเข้าประเมินสถานศึกษาตามแนวทางคู่มือการประเมินฯ และรายงานผลการประเมินมายังสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

4. สถานศึกษาที่มีผลการประเมินระดับ 3 ดาว ในระดับอาชีวศึกษาจังหวัดจะได้เข้ารับการประเมินในระดับภาค
5. คณะกรรมการประเมินระดับภาคแจ้งกำหนดการเข้าประเมินสถานศึกษา และเข้าประเมินสถานศึกษาตามแนวทางการประเมิน
6. สถานศึกษาที่มีผลการประเมินระดับ 4 ดาว ในระดับภาค จะได้เข้ารับการประเมินในระดับชาติ
7. คณะกรรมการประเมินระดับชาติแจ้งกำหนดการประเมินไปยังสถานศึกษา และเข้าประเมินสถานศึกษาตามแนวทางการประเมิน
8. คณะกรรมการประเมินระดับชาติส่งผลการประเมินมายังสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
9. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษารับรองผลการประเมิน และแจ้งผลการประเมินไปยังสถานศึกษา

วิธีการประเมินผล

1. คณะกรรมการประเมินสถานศึกษาที่ดำเนินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษาแบบครบวงจร
  - 1.1 คณะกรรมการอาชีวศึกษาระดับจังหวัด 1 ชุด ประกอบด้วยตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือกภายในอาชีวศึกษาจังหวัด จำนวน 5 คน แต่งตั้งโดยประธานกรรมการอาชีวศึกษาจังหวัด
  - 1.2 คณะกรรมการอาชีวศึกษาระดับภาค 1 ชุด ประกอบด้วย ตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือกจากประธานกรรมการอาชีวศึกษาภาค จำนวน 5-7 คนต่อกลุ่มแต่ละภาค ประกอบด้วยคณะกรรมการประเมิน 2-3 กลุ่มตามความเหมาะสม แต่งตั้งโดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
  - 1.3 คณะกรรมการระดับชาติ 1 ชุด ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน
2. ระดับขั้นการประเมิน
  - 2.1 ระดับจังหวัดพิจารณาจากเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ระดับ 3 ดาว	คะแนน	70-100
ระดับ 2 ดาว	คะแนน	60-69
ระดับ 1 ดาว	คะแนน	1-59
  - 2.2 ระดับภาคพิจารณาจากเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ระดับ 4 ดาว	คะแนน	80-100
ระดับ 3 ดาว	คะแนน	70-79
ระดับ 2 ดาว	คะแนน	60-69
ระดับ 1 ดาว	คะแนน	1-59

2.3 ระดับชาติพิจารณาจากเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ระดับ 5 ดาว คะแนน 90-100

ระดับ 4 ดาว คะแนน 80-89

ระดับ 3 ดาว คะแนน 70-79

ระดับ 2 ดาว คะแนน 60-69

ระดับ 1 ดาว คะแนน 1-59

3. รางวัลพิเศษ

สถานศึกษาที่เสนอขอรับการประเมิน มีผลการประเมินในระดับ 5 ดาว จะได้รับรางวัลประเภทสถานศึกษาที่ดำเนินโครงการบ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษาแบบครบวงจรยอดเยี่ยม จะได้รับรางวัลพิเศษ คือ รางวัลท็อปสตาร์ (Top star)

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

1. ความหมายของโครงการ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายไว้ว่า โครงการคือ “แผนหรือเค้าโครงการที่กำหนดไว้” และมาจากภาษาอังกฤษคำว่า “Project” หมายถึงการดำเนินกิจกรรมที่ประกอบด้วยแผนงานย่อย ที่ระบุรายละเอียดได้ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ ขอบเขตการดำเนินงานกรอบระยะเวลาต้องมีการเริ่มต้นและจุดจบ งบประมาณที่ใช้ และผลลัพธ์ที่วัดหรือประเมินผลได้

เชาว์ อินไย (2553: 2) กล่าวว่า โครงการเป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของแผนงาน ซึ่งประกอบด้วยชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ มีการกำหนดทรัพยากรในการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน โดยออกแบบมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2553: 34) กล่าวว่า โครงการไม่ใช่งานประจำตามปกติที่มีลักษณะเป็นโปรแกรมที่กำหนดไว้ตลอด แต่จะช่วยเสริมงานปกติให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้

คลีแลนด์ (Cleland, 1955, p.56) โครงการเป็นงานประเภทหนึ่งที่ถูกกำหนดขึ้นในองค์การเพื่อแปลงเจตนาารมณ์ในเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารระดับสูงให้เป็นกลวิธีที่จะนำไปสู่การจัดการในระดับปฏิบัติการให้ได้ผลตามความต้องการของลูกค้า/ผู้รับบริการ

ไวซอคกี บีกและเครน (Wysocki, Beck & Crane, 2002 p.65) โครงการเป็นชุดของสิ่งที่มีลักษณะเฉพาะ (Unique) ซับซ้อน (Complex) เชื่อมโยงกิจกรรม (Activities) ต่างๆ ไปสู่เป้าหมาย/จุดมุ่งหมาย (One goal or Purpose) ภายในเวลางบประมาณ (Complex) ภายในเวลางบประมาณ (Budget) และได้ผลงานที่มีลักษณะเฉพาะ (Specification)

จากความหมายของโครงการดังกล่าว สรุปได้ว่า โครงการหมายถึง การกำหนดงานที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ปัจจัยนำเข้าที่จะใช้ในการดำเนินงานโครงการ วิธีดำเนินการ ระยะเวลาดำเนินงาน และมีทรัพยากรบริหารอย่างชัดเจนเพียงพอ เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในโครงการ

2. ความหมายของการประเมินโครงการ

ความหมายของการประเมินโครงการ นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการไว้หลายแนวคิด ดังนี้

กนกอร ศิลปวิโรจน์ (2557: 9) กล่าวว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับโครงการใดโครงการหนึ่ง โดยมีการรวบรวมข้อมูลและวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบเพื่อประเมินค่า หรือตัดสินว่าโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่และมีคุณภาพเพียงใด

เชาว์ อินใย (2553: 4) ได้ให้ความหมายของการประเมิน หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อช่วยในการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ ส่วนคำว่าโครงการ หมายถึง ส่วนย่อยส่วนหนึ่งของแผนงาน ซึ่งประกอบด้วย ชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ มีการกำหนดทรัพยากรในการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน โดยออกแบบมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การประเมินโครงการหมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่า โดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบมาประกอบการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ

กมลนันท์ บุญกล้า (2559: 45) การประเมินโครงการ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศต่างๆ แล้วนำมาพิจารณาตัดสินโครงการในแต่ละระยะ โดยนำสารสนเทศที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าควรจะดำเนินการต่อหรือปรับเปลี่ยน ปรับปรุง ขยายผล ระวังหรือยกเลิกโครงการ เป็นต้น

ธีรศักดิ์ อุ่ณอารมย์เลิศ (2556: 6) ได้อธิบายความหมายของการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของกิจกรรมหรือผลที่เกิดขึ้นจากโครงการในด้านความสำเร็จ ความล้มเหลว จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โดยมีกระบวนการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้การประเมินโครงการยังมีประโยชน์ในแง่การนำสารสนเทศไปสู่การปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมโครงการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินโครงการหมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ความหมายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ การหาแนวทางวิธีการปรับปรุง วิธีการจัดการเกี่ยวกับโครงการ และหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ กล่าวคือ โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ เพียงใด สามารถทำได้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ และการประเมินผลโครงการหลังจากการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว

การประเมิน (Evaluation) เป็นกระบวนการในการนำไปสู่การปรับปรุง ไม่ใช่เป็นการจับผิด ทำให้การประเมินทรงคุณค่าอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารโครงการให้มีประสิทธิภาพสูงสุดจำเป็นต้องอาศัยการประเมินโครงการ (Program Evaluation) อย่างเป็นระบบ ผลจากการประเมินจะทำให้ผู้บริหารโครงการได้ทราบถึงจุดเด่น (Strength) จุดด้อย (Weakness) ของโครงการรวมทั้งผลกระทบ (Impact) ที่อาจจะเกิดขึ้นเพื่อดำเนินการแก้ไขโครงการได้ทันทั่วทั้งที่ ตลอดจนทราบว่าโครงการสามารถบรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใด คุ่มค่าหรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจ (Decision Making) เกี่ยวกับการปรับปรุง แก้ไข ปรับให้เข้ากับโครงการอื่น ล้มเลิกโครงการ หรือจัดดำเนินโครงการในแง่มุมต่างๆ อย่างทันทั่วทั้งที่ เหมาะสม และถูกต้อง วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการประเมินโครงการก็เพื่อหาแนวทางเพื่อการตัดสินใจ หรือเพื่อให้ผู้บริหารระดับสูงตัดสินใจในการประเมินค่าสิ่งใดก็ตามนิยมใช้วิธีการวัด (Measurement) สิ่งที่ได้แสดงได้แล้วทำการตัดสินใจคุณค่า หรือตัดสินใจ (Judgment) ของสิ่งที่แสดงโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ซึ่งสามารถแสดงในรูปสมการได้ ดังนี้

$$\text{การประเมินค่า (E)} = \text{การวัดผล (M)} + \text{การตัดสินใจ (J)}$$

3. ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีความสำคัญต่อกระบวนการบริหารงาน เนื่องจากการประเมินให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้านต่างๆ ดังนี้

เชาว์ อินโย (2553: 12) ได้อธิบายความสำคัญของการประเมินโครงการ ไว้ว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการอีกด้วย การประเมินโครงการเป็นการดำเนินงานที่ไม่ใช้ความพยายามในการสร้างทฤษฎี หรือพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการที่นำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์นั้น เป็นการเตรียมสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการทางสังคม เหตุผลประการสำคัญที่จำเป็นต้องประเมินโครงการก็คือ มีทางเลือกในการดำเนินโครงการได้มากมายที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่

สรุปความสำคัญของการประเมินผลโครงการ ดังนี้

1. การประเมินจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินงาน มีความชัดเจนขึ้น การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่กล่าวแล้วว่าโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบ วิเคราะห์ปรับปรุง แก้ไข จะทำให้การประเมินโครงการดำเนินไปด้วยดี

2. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการและทำให้โครงการมีข้อที่จะทำให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง

3. การประเมินโครงการมีส่วนสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน และประเมินโครงการยังเป็นการตรวจสอบและการควบคุมชนิดหนึ่ง

4. การประเมินโครงการมีส่วนร่วมในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ

5. การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารให้ทราบอุปสรรค ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข ยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553: 104) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญสำหรับผู้บริหารได้นำไปใช้ในการตัดสินใจ

2. เพื่อช่วยเหลือบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถจะให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมเมื่อหน่วยงานต่างๆ ขอมมา

3. เพื่อให้ทราบผลผลิตหรือผลกระทบจากโครงการ

4. เพื่อให้ได้รับเงินทุนสนับสนุนอย่างเพียงพอ

5. เพื่อตอบการได้รับการประกันคุณภาพ หรือการรับรองวิทยฐานะถ้าหากว่าเป็นโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา

สำหรับการประเมินโครงการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กร OBEC สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในครั้งนี้มี ความมุ่งหมายที่สำคัญคือ หาสารสนเทศเพื่อกำหนดกิจกรรมจากการประเมินโครงการในด้านบริหาร หาสารสนเทศจากการประเมินด้านกระบวนการ เพื่อปรับปรุงพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานโครงการ และหาสารสนเทศจากการประเมินด้านผลผลิต เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนดำเนินงานต่อไป

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 30) ได้ชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ของการประเมินที่มีต่อการวางแผนการบริหารงานซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดแผนงานและโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ

2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน

3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

4. ช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการต่อไป

5. ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานว่าเป็นอย่างไรคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่

6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากข้อมูลดังกล่าว การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการบริหารจัดการโครงการ เพราะการประเมินโครงการมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การประเมินโครงการช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้น ซึ่งโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบ วิเคราะห์ปรับปรุง แก้ไข จะทำให้แผนงานบรรลุตามวัตถุประสงค์

2. การประเมินโครงการทำให้ได้สารสนเทศที่นำไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจผลสำเร็จของโครงการว่าตรงตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือสอดคล้องกับมาตรฐานตามที่หน่วยงานต้นสังกัดได้กำหนดไว้หรือไม่

3. การประเมินโครงการทำให้ทราบความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการซึ่งนำมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขการดำเนินโครงการให้เป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ

4. การประเมินโครงการทำให้ทราบถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการที่นำมาใช้ในการตัดสินใจในการจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปอย่างไร

5. การประเมินโครงการทำให้ทราบถึงคุณภาพหรือประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของการดำเนินงานว่ามากน้อยเพียงใด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือสารสนเทศต่างๆ มาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพของการดำเนินงาน

4. ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีหลายประเภท ซึ่งมีการแบ่งออกตามลักษณะต่างๆ ที่นักวิชาการได้เสนอแนวคิดไว้ มีดังนี้

จักษวีชร์ ศิริวรรณ (2555) กล่าวว่า การแบ่งประเภทการประเมินโครงการควมมีใช้เป็นการกำหนดเกณฑ์เด็ดขาด แต่จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์หลายชนิดมาจำแนกประเภท เช่น ใช้เวลา วัตถุประสงค์ วิธีการ และรูปแบบการประเมินมาบ่งบอกถึงประเภทของการประเมิน จำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ และประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่จะเริ่มโครงการใดโครงการหนึ่ง ซึ่งจะมีประโยชน์ในแง่การตัดสินใจว่า จะดำเนินการต่อไปหรือไม่ อย่างไร โดยทำการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมเชิงปฏิบัติการ (Operating Environment) ของโครงการ ความพร้อมและความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ชีตความสามารถ ประสิทธิภาพ และความพร้อมของบุคลากร เครื่องมือ งบประมาณ และกระบวนการงบประมาณ รวมไปถึงสมรรถนะในการบริหารจัดการ ทั้งยังต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการ โครงการตลอดจน ปัญหา อุปสรรค และความเสี่ยงของการดำเนินโครงการ รวมไปถึงประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับแต่ในขณะเดียวกันยังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการในด้านต่างๆ อาทิ การประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social Impact Assessment: SIA) การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological Impact Assessment: EIA) การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact Assessment: PIA) การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological Impact Assessment: TIA) การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment: PIA) การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment: POIA) การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment) เป็นต้น

2. การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการ ผลที่ได้จากการประเมินระหว่างดำเนินโครงการนั้น อาจจะกระทำในระหว่างขั้นตอนการพัฒนาโครงการ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) ของโครงการเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ยิ่งไปกว่านั้นการประเมินระหว่างดำเนินโครงการ อาจจะกระทำในระหว่างขั้นตอนการดำเนินโครงการ ซึ่งจะมีส่วนช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้ถูกดำเนินการไปตามแผนของโครงการหรือไม่ อย่างไร ซึ่งเรียกอย่างเฉพาะเจาะจงว่า Implementation Evaluation อย่างไรก็ตามการประเมินระหว่างดำเนินโครงการนี้อาจเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่า โครงการได้ถูกดำเนินการไปอย่างได้ผลดีหรือไม่เพียงใด ซึ่งเรียกอย่างเฉพาะเจาะจงว่า Progress Evaluation

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative Evaluation) หรืออาจเรียกว่าการประเมินผลผลิตเป็นการประเมินผลรวมสรุปภายหลังจากสิ้นสุดการดำเนินโครงการ ในการรวมสรุปข้อมูลอันเกิดจากโครงการระยะยาวนั้นจะรวบรวมจากผลของการประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) ทำให้เป็นผลของการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative Evaluation) ซึ่งผลรวมสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงาน ว่า โครงการได้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานะภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไร พบปัญหาหรืออุปสรรคอะไรในการดำเนินโครงการ เพื่อปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการโครงการของหน่วยงานให้ดียิ่งขึ้นในการดำเนินโครงการนี้ หรือโครงการอื่นๆ ต่อไป

4. การประเมินประสิทธิภาพ (Efficiency Evaluation) เป็นการประเมินโครงการที่มุ่งเน้นตรวจสอบผลผลิตและกระบวนการได้มาซึ่งผลผลิต และมุ่งที่จะทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลว รวมไปถึงความคุ้มค่าของการดำเนินโครงการนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริหารโครงการหรือผู้ให้ทุนว่าจะยุติหรือขยายการดำเนินโครงการ ยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบันการประเมินประสิทธิภาพโครงการยังมีความสำคัญเพิ่มมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการประเมินประสิทธิภาพโครงการนั้นเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ในแง่ของประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐกิจ ซึ่งถือเป็นแนวคิดกระแสหลักในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM)

ซูซัน พงษ์ดี (2553: 39) ได้จำแนกการประเมินโครงการโดยใช้ช่วงเวลาเป็นเกณฑ์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การประเมินระหว่างโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินในขณะที่โครงการกำลังดำเนินงานอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข้อมูลที่จำเป็นให้กับผู้บริหารได้ปรับปรุงแก้ไขโครงการให้ดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การประเมินระหว่างโครงการมีคุณค่าต่อกระบวนการวางแผนเป็นอย่างมาก

2. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative Evaluation) เป็นการประเมินภายหลังจากการดำเนินงานโครงการได้สำเร็จลงแล้ว และผู้ประเมินวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจว่าโครงการนั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด สมควรที่จะดำเนินการต่อไปหรือไม่

สุวรรณ ครัวญ เชียงเพ็ชร (2556: 39) ได้จำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินโครงการก่อนการดำเนินโครงการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษาประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่เริ่มโครงการใดๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัย ป้อนความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหาร

จัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับในขณะเดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ

2. การประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งมักจะใช้ประเมินผลระหว่างแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการผลที่ได้จาก Formative Evaluation นั้นจะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง นอกจากนี้ Formative Evaluation อาจใช้ในระหว่างดำเนินโครงการจะช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้ดำเนินไปตามแผนของโครงการอย่างไร อาจเรียกชื่อเฉพาะว่า Implementation Evaluation หรือ Formative Evaluation อาจตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่าดำเนินได้ผลเพียงไร เรียกว่า Progress Evaluation

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมสรุป มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินระยะยาวก็อาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปย่อความระยะยาวต่างๆ ข้อมูลที่ได้จากระยะต่างๆ จะช่วยให้มีการประเมินสรุปรวมนั้น ส่วนใหญ่จะรวบรวมจากผลของ Formative Evaluation เป็น Summative Evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงานว่าโครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

4. การประเมินประสิทธิภาพ การประเมินโครงการโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่ผ่านมาจึงจำกัดอยู่เพียงการประเมินผลผลิต โดยมุ่งที่จะทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการหรือผู้ให้ทุนในการยุติหรือขยายโครงการ แต่ในปัจจุบันนักประเมินและผู้บริหารโครงการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วย โดยถือว่าเป็นประเภทของการประเมินที่จำเป็นสำหรับโครงการบริการทั่วไป เพราะจะช่วยเสริมให้โครงการเหล่านั้นสามารถดำเนินการอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือโครงการที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์สำคัญสำหรับประกันโครงการขนาดใหญ่ระดับชาติ ที่จะไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยไม่จำเป็น การดำเนินโครงการบริการสังคมนั้นจะไม่มุ่งแต่เพียงความสำเร็จของโครงการเท่านั้นแต่จะต้องให้คัมค่าในเชิงของประสิทธิภาพด้วย

จากการศึกษาการแบ่งประเภทของการประเมินโครงการตามที่นักวิชาการกล่าวไว้แบ่งได้หลายประเภท ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันและแต่ละประเภทมีเกณฑ์แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ วิธีการ ระยะเวลา และรูปแบบการประเมินมาบ่งบอกถึงประเภทของการประเมิน

5. ขั้นตอนของการประเมินโครงการ

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557: 268-271) ได้กล่าวถึงการประเมินโครงการแต่ละครั้ง ผู้ประเมินจำเป็นจะต้องมองเห็นภาพรวมของกระบวนการดำเนินงานการประเมินโครงการใน 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์โครงการที่จะประเมิน เป็นการศึกษารายละเอียดและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของโครงการที่จะประเมิน เพื่อให้ผู้ประเมินเกิดความรู้และความเข้าใจโครงการอย่างลึกซึ้งตั้งแต่หลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จนถึงผลของโครงการ การวิเคราะห์โครงการอย่างละเอียดรอบคอบจะเป็นส่วนสำคัญที่ผู้ประเมินเกิดแนวคิดต่างๆ ที่จะนำไปสู่การกำหนดประเด็นของการประเมิน ดังนั้นการวิเคราะห์โครงการที่จะประเมินจึงเป็นขั้นตอนการประเมินที่สำคัญอย่างยิ่งของขั้นตอนแรกในการประเมินโครงการ

2. การศึกษารูปแบบของการประเมิน ผู้ประเมินจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของการประเมินแบบต่างๆ อย่างกว้างขวาง รูปแบบของการประเมินแต่ละแบบจะได้มาจากแนวคิดที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดของผู้พัฒนารูปแบบแต่ละท่าน การศึกษารูปแบบของการประเมินหลายๆ รูปแบบ จะทำให้ผู้ประเมินได้เห็นทางเลือกที่หลากหลายที่จะนำไปสู่การเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดกับโครงการที่จะประเมิน แต่โดยส่วนใหญ่โครงการแต่ละโครงการไม่สามารถประเมินโดยใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างเดียวเสมอไป ผู้ประเมินจึงต้องพิจารณาผสมผสานหลายๆ รูปแบบการประเมิน เพื่อให้ได้ผลการประเมินสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. การกำหนดประเด็นของการประเมิน ผู้ประเมินจำเป็นต้องกำหนดประเด็นการประเมินอย่างเหมาะสม เพื่อจะนำไปสู่การกำหนดรายละเอียดของขั้นตอนต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ตามประเด็นที่กำหนด โดยผู้ประเมินสามารถกำหนดประเด็นของการประเมินได้จากการวิเคราะห์โครงการที่จะประเมิน ผสมผสานกับการศึกษารูปแบบของการประเมิน ทั้งนี้ผู้ประเมินจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน อาจจะเป็นผู้ให้ทุน ผู้บริหาร ผู้มีอำนาจตัดสินใจ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ฯลฯ เพื่อให้ผลจากการประเมินเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและองค์กรต่างๆ อย่างแท้จริง

4. การพัฒนาตัวชี้วัดและกำหนดเกณฑ์ในการประเมินใดๆ สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในผลการประเมินย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของตัวชี้วัด (Indicator) และเกณฑ์ (Criteria) ดังนั้นขั้นตอนสำคัญของการประเมินอีกขั้นตอนหนึ่งก็คือ การพัฒนาตัวชี้วัดและกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสม ตัวชี้วัดแต่ละตัวจะได้มาจากประเด็นการประเมินที่กำหนดไว้ ผู้ประเมินต้องพยายามค้นหาตัวชี้วัดที่สามารถแสดงประสิทธิภาพของแต่ละประเด็นได้ชัดเจนที่สุด สามารถสังเกตหรือวัดได้เมื่อได้ตัวชี้วัดที่เหมาะสมแล้ว ผู้ประเมินจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมให้กับตัวชี้วัดแต่ละตัว

เพื่อเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าผลการดำเนินงานของโครงการประสบความสำเร็จเป็นไปตามเกณฑ์มากน้อยเพียงใด

5. การออกแบบการประเมิน หลังจากที่คุณประเมินกำหนดประเด็นการประเมินพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่เหมาะสมได้แล้ว ผู้ประเมินสามารถเริ่มออกแบบการประเมินได้ โดยการผสมผสานความคิดทั้งหมดให้เป็นรูปแบบการประเมินที่เหมาะสมกับโครงการที่ประเมินการกำหนดวิธีการประเมินการสุ่มตัวอย่าง ตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่จะใช้แหล่งข้อมูลที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้และการวิเคราะห์ข้อมูลการออกแบบการประเมินจึงเสมือนแนวทางการประเมินที่ได้เตรียมไว้สำหรับการประเมินโครงการทั้งหมด

6. สร้างและพัฒนาเครื่องมือ ผู้ประเมินจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือการประเมินที่มีคุณภาพ เพราะผลการประเมินจะน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นสำคัญ

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากที่คุณประเมินได้ออกแบบการประเมินและสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณภาพไว้แล้ว ผู้ประเมินต้องลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ต้องการ โดยจะใช้วิธีการหลายๆ อย่างตามความเหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินและลักษณะของข้อมูลที่ต้องการเป็นสำคัญ

8. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการได้แล้ว ก็จะทำให้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยต้องเลือกใช้วิธีการทางสถิติที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน

9. การตัดสิน สรุป และอภิปรายผลการประเมิน หลังจากได้ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติ ผู้ประเมินจำเป็นต้องตัดสินผลว่าโครงการดังกล่าวดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด อาจจะพิจารณารวมไปถึงผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยผู้ประเมินจะต้องสรุปผลการประเมินให้เห็นภาพรวมทั้งหมด และเพื่อให้เกิดแนวความคิดที่สร้างสรรค์ ผู้ประเมินจำเป็นต้องทำการอภิปรายผลเพื่อจะทำได้ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทราบถึงเหตุผลต่างๆ ที่ทำให้ผลการประเมินเป็นไปในลักษณะนั้นๆ

10. การเขียนรายงานการประเมิน เมื่อการประเมินได้เสร็จสิ้น ผู้ประเมินต้องเขียนรายงานการประเมิน โดยเป็นการนำเสนอการดำเนินการประเมินโครงการในทุกขั้นตอนเพื่อให้ผู้อื่นได้รับทราบและเข้าใจกระบวนการ และผลของการประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

6. รูปแบบการประเมินโครงการ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553: 27) สรุปไว้ว่า รูปแบบการประเมินมาจากภาษาอังกฤษว่า model หมายถึง วิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อ

ปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับ ภายใต้หลักการอย่างเป็นระบบ ดังนั้นรูปแบบจึงสามารถนำไปใช้ในลักษณะต่างๆ กันคือ (1) เป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ (2) เป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่าง (3) เป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ และ (4) เป็นแบบแผน หรือแผนผังของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ

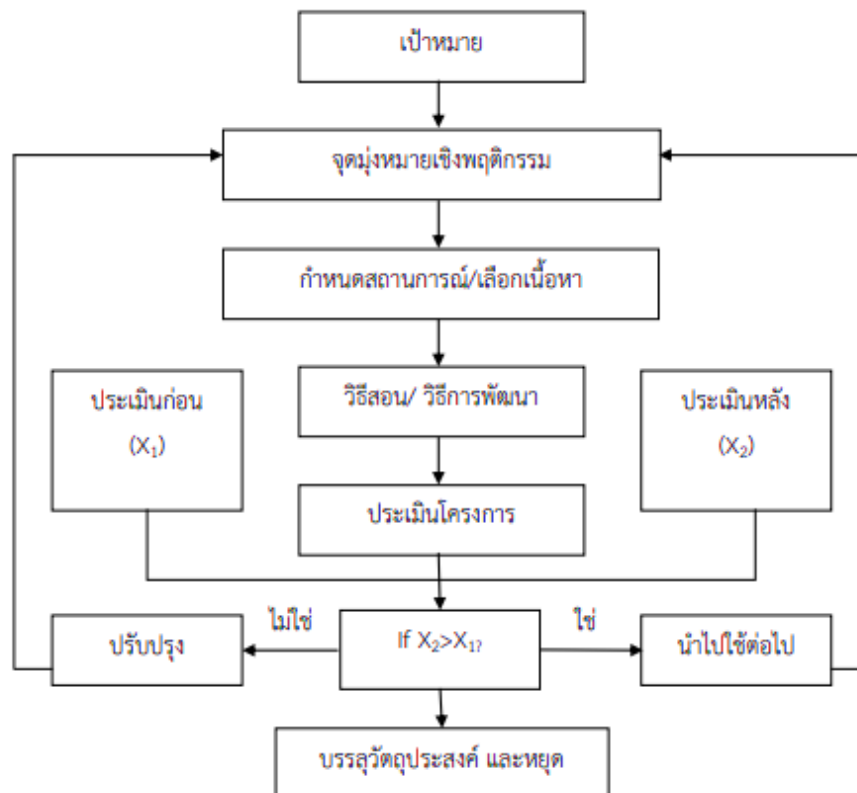
คำว่ารูปแบบการประเมิน “รูปแบบ แบบจำลอง ตัวแบบหรือโมเดล” จากความหมายของรูปแบบดังกล่าว จะเห็นว่ารูปแบบมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นตัวแบบแทนกรอบความคิด ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในอย่างมีระบบ สามารถถ่ายทอดให้เป็นแบบแผนตัวอย่างในการดำเนินงานได้ซึ่งนำเสนอในรูปการบรรยายเป็นรูปภาพหรือเป็นฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ รูปแบบการประเมิน (evaluation model) เกิดขึ้นเนื่องจากความพยายามของนักประเมินที่มุ่งนำเสนอแนวคิดแนวทางในการประเมินโครงการ โดยหมายถึงกรอบแนวคิด วิธีการ หรือแนวทางที่เป็นแบบแผนในการประเมินอย่างเป็นระบบ ซึ่งแสดงให้เห็นสิ่งที่ควรประเมินขั้นตอนหรือกระบวนการของการประเมินสิ่งที่มุ่งประเมิน (object) เช่น นโยบาย แผนงาน โครงการหรือหลักสูตรว่าควรพิจารณาประเมินเรื่องอะไรบ้าง (what) ในขณะเดียวกันบางรูปแบบอาจมีการเสนอแนะด้วยว่าในการประเมินแต่ละรายการหรือแต่ละเรื่องควรพิจารณาหรือตรวจสอบอย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะของการเสนอแนะวิธีการ (how) หรือแนวทางในการประเมิน รูปแบบการประเมิน จึงเปรียบเสมือน “ไฟส่องทาง หรือตัวช่วยชี้” ให้นักประเมินได้แนวคิด และมองเห็นแนวทางในการดำเนินการประเมินโครงการที่ครอบคลุมชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

การประเมินโครงการสามารถเลือกหรือประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินได้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler) เป็นผู้นำที่สำคัญในการประเมินโครงการได้ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมินคือการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีความเชื่อว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้วจะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง เขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโดยเน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมแล้วประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์เหล่านั้น แนวคิดลักษณะนี้เรียกว่า แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ไทเลอร์มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ มีส่วนใดบ้างที่ต้องปรับปรุง แก้ไข และถือว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ลำดับขั้นของการประเมินการเรียนการสอนมีดังนี้ กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมด้วยข้อความที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจง

กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษาที่ต้องการให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เมื่อจบบทเรียนจึงประเมินผลโครงการโดยการทดสอบผลสัมฤทธิ์ซึ่งนักประเมินที่ให้ความสนใจและพัฒนารูปแบบการประเมินโครงการทางการศึกษาก่อนคนอื่นๆ ขั้นตอนการประเมินตามรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ ฟิทซ์แพททริก แซนเดอร์และวอร์เธน (Fitzpatrick, Sanders and Worthen, 2004: 72) ได้สรุปไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการทางการศึกษาไว้กว้างๆ
2. จำแนกประเภทของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการทางการศึกษาไว้ให้ชัดเจน
3. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนว่าเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องเกิดพฤติกรรมอะไรบ้าง อาจจะเป็นพฤติกรรมรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้
4. กำหนดสถานการณ์ กำหนดและเลือกเนื้อหาสำคัญ รวมทั้งวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้
5. ประเมินโครงการ โดยเลือกและสร้างเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดพฤติกรรมตามที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ระบุว่าได้มีการบรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเพียงใด
6. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการ
7. วิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบกับพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ตามจุดประสงค์ เพื่อพิจารณาการบรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและวัตถุประสงค์ของโครงการ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ตามขั้นตอนดังกล่าว สรุปได้ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 รูปแบบการประเมินของไทเลอร์

สุภมาส อังสุโชติ (2555: 51-52) รูปแบบการประเมินภาคขยายของไทเลอร์ แนวคิดการประเมินตามรูปแบบเดิมของไทเลอร์เป็นการประเมินทางการศึกษาที่ยึดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นหลักโดยมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมเพื่อนำผลไปพัฒนาโครงการอื่นๆ ต่อไปโดยมิได้เน้นถึงบริบทอื่นที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ในระยะต่อมาแนวคิดในการประเมินของไทเลอร์เปลี่ยนไป ในปีค.ศ. 1986 ไทเลอร์ได้เขียนบทความเรื่องแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงในการประเมินทางการศึกษา มีเนื้อหาทั้งหมด 10 บท รูปแบบการประเมินเริ่มให้ความสนใจกับสิ่งต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อโครงการด้วย เช่น ความสามารถทางการเขียนของนักเรียนการประเมินการเรียนรู้โดยความรู้สึก อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับสารสนเทศทางการประเมินที่จะรายงานให้กับบุคคลระดับต่างๆ เป็นต้น โดยเสนอให้มีการประเมิน 6 ประเด็น คือ

- 1) การประเมินวัตถุประสงค์โครงการ
- 2) การประเมินแผน การเรียนรู้
- 3) การประเมินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการ
- 4) การประเมินเพื่อนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ

5) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการ

6) การกำกับโครงการอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบการประเมินของครอนบาค

ครอนบาค (Cronbach, 1963) ได้เสนอแนวคิดการประเมินซึ่งเรียกว่า การประเมิน ยุทธศาสตร์ของการตัดสินใจ การประเมินตามแนวคิดของครอนบาค คือการรวบรวมข้อมูลและ ใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา โดยที่โครงการทางการศึกษาจะมี ขอบเขต ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นสื่อการเรียนการสอน กิจกรรม การเรียนการสอน หลักสูตรหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียน การประเมิน จะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลหลายๆ ด้าน การประเมิน จึงประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ หลายขั้นตอนและใช้เทคนิควิธีที่แตกต่างกัน ไม่มีการประเมินแบบใด แบบหนึ่งที่จะนำไปใช้ได้ในทุกสถานการณ์หรือทุกเหตุการณ์ เช่น กรณีการประเมินหลักสูตร หรือการประเมินโครงการใดโครงการหนึ่งจึงไม่ควรใช้การสอบวัดผลการเรียนของผู้เรียนหรือเข้ารับ การฝึกอบรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรจะใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือวัดหลายชนิด ทั้งนี้ได้กำหนด จุดมุ่งหมายของการประเมินไว้ 3 ประการดังนี้

1. เพื่อการปรับปรุงรายวิชา (course improvement) โดยการตัดสินใจว่าสื่อการเรียน การสอนอะไรหรือวิธีการสอนใดที่ให้ผลเป็นที่น่าพอใจ และมีสิ่งใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข
2. เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล (decision about individual) โดยการสำรวจความ ต้องการของผู้เรียนเพื่อการวางแผนการสอน พิจารณาคุณลักษณะของผู้เรียนเพื่อการคัดเลือก และ การจัดกลุ่ม และการหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าและข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับระบบและวิธีการบริหาร (administrative regulation) โดย การพิจารณาว่าระบบการบริหารของสถานศึกษาที่เป็นอยู่นั้นดีหรือไม่ อย่างไร ครูแต่ละคนมี คุณภาพหรือประสิทธิภาพเพียงใด สำหรับการประเมินโครงการเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้น เห็นว่า ควรทำ การทดสอบทั้งวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และผลกระทบอื่น (side effects) ของโครงการนั้น จึง เรียกรูปแบบการประเมินของครอนบาคว่า รูปแบบการประเมินวัตถุประสงค์และผลกระทบด้วย (goal and side effects attainment model)

วิธีการประเมินสรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินของครอนบาค ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. การศึกษากระบวนการ (process studies) เป็นการศึกษาหรือประเมินเหตุการณ์ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้การสอนในชั้นเรียน เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและพัฒนาโปรแกรม การเรียนการสอน วิธีการดำเนินการโดยการเก็บข้อมูลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งมุ่งเน้น การประเมินความก้าวหน้าของการใช้หลักสูตร หรือความก้าวหน้าของโครงการขณะที่กำลัง ดำเนินการอยู่

2. การวัดความสามารถทั่วไป (proficiency measures) เป็นการประเมินความสามารถของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน ครอนบาคให้ความสำคัญกับคะแนนรายข้อมากกว่าคะแนนรวม เพราะคะแนนรวมจะบอกถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรหรือโครงการ แต่ไม่ให้อารมณ์ที่นำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรหรือโครงการ การวัดความสามารถควรวัดทุกด้าน ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่อาจจะวัดสิ่งอื่นที่อยู่นอกเหนือจากหลักสูตรหรือโครงการได้ถ้าหากประสงค์ที่จะวัด

3. การวัดเจตคติ (attitude measures) เจตคติเป็นผลส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมของโครงการ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ นักเรียนหรือผู้เข้าร่วมโครงการที่มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งใดก็จะมีคามสนใจและอยากทำสิ่งนั้นๆ การวัดเจตคติสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม ผลของแบบสอบถามควรดูรายละเอียดของกลุ่มที่ตอบแทนที่จะดูผลรายละเอียดของแต่ละบุคคล

4. การติดตามผล (follow-up studies) เป็นการประเมินคุณภาพของหลักสูตรหรือโครงการ โดยดูผลที่เกิดขึ้นในภาพรวมว่าผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรหรือโครงการไปแล้วนั้นสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้เพียงใด ซึ่งต้องใช้เวลาในการติดตามและรอคอยผลการศึกษาติดตาม ผลนี้มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตรและรายวิชาที่เรียนหรือโครงการได้น้อย เพราะมักไม่ทันการและไม่ทราบว่าต้องปรับปรุงหลักสูตรหรือรายวิชาหรือโครงการในส่วนใดบ้าง แต่จะมีประโยชน์ต่อการวางแผนหลักสูตรหรือโครงการใหม่ต่อไป

รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพททริก

เคิร์กแพททริก (Kirkpatrick, 1978) เป็นผู้นำเสนอแนวคิดและรูปแบบการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม 4 ระดับ ซึ่งตามทัศนะของเคิร์กแพททริก เห็นว่าการฝึกอบรมที่เน้นในลักษณะของหลักสูตรและโครงการฝึกอบรมนั้น จะช่วยให้ผู้ผ่านการอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น มีการปรับปรุงทักษะการทำงานดีขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อการทำงานทำให้เกิดการปรับปรุงการทำงานในปัจจุบันหรือพัฒนางานในอนาคต การฝึกอบรมจึงเป็นการช่วยเหลือบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการฝึกอบรมใดๆ ควรจะจัดให้มีการประเมินผลการฝึกอบรมซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้รู้ว่าการจัดหลักสูตรหรือโครงการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเพียงใด

แนวทางในการประเมิน ได้แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. การประเมินปฏิกิริยา (reaction evaluation) เป็นการตรวจสอบความรู้สึกหรือความพึงพอใจของผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรมต่อหลักสูตรการฝึกอบรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่า ผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรมมีความรู้สึกอย่างไรต่อการฝึกอบรม มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมหรือไม่เพียงใด เช่น ความพึงพอใจต่อหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรม และวิธีการฝึกอบรม รวมทั้งความรู้

ความสามารถ และเทคนิคการถ่ายทอดของวิทยากรตรงตามความต้องการหรือทำให้ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจหรือไม่ เพียงใด

2. การประเมินผลการเรียนรู้ (learning evaluation) เป็นการตรวจสอบผลการเรียนรู้ที่ได้จากหลักสูตรการฝึกอบรม โดยควรตรวจสอบให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และเจตคติ (attitude) ตามแนวคิดของเคิร์กแพททริก เชื่อว่าในการฝึกอบรมสามารถที่จะสอนหรือพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ เกิดทักษะและเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ จึงต้องมีการประเมินผลการเรียนรู้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่า ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ได้ปรับปรุงและพัฒนาทักษะอะไรบ้าง และมีเจตคติต่อการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้เพราะว่าถ้าบุคคลมีการเรียนรู้หรือไม่มีการเรียนรู้ ก็จะทำให้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ และเจตคติ จึงเป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของผู้เข้าอบรมในอนาคตต่อไป

3. การประเมินพฤติกรรม (behavior evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนหรือผู้ผ่านการอบรม ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานเป็นไปตามความคาดหวังของหลักสูตรหรือโครงการหรือไม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าเมื่อได้รับการฝึกอบรมไปแล้ว ผู้เข้าอบรมได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่อย่างไร วิธีการประเมินอาจติดตามประเมินโดยใช้แบบสอบถามไปยังหน่วยงานของผู้เข้าอบรม โดยสอบถามจากหัวหน้าเพื่อนร่วมงานและหรือผู้เข้าอบรม ข้อมูลที่ได้จะนำเชื่อถือมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้ให้ข้อมูลว่าให้ข้อมูลตรงกับสภาพความเป็นจริงหรือไม่ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือมากขึ้นในบางกรณีจึงออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม โดยการออกไปติดตามเยี่ยมชมการปฏิบัติงานในสถานที่ทำงานจริง

4. การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร (results evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผลจากการอบรมได้เกิดผลดีหรือผลกระทบต่อสถานศึกษาหรือองค์กรในลักษณะใดบ้าง เคิร์กแพททริกจึงเสนอให้มีการประเมินระดับที่สี่คือ การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าในที่สุดแล้ว การฝึกอบรมได้ก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กรอย่างไรบ้าง ซึ่งนับเป็นการประเมินผลที่มีความสำคัญมากและยากที่สุด เพราะในความเป็นจริงนั้นอาจมีตัวแปรอื่นๆ อีกมากมาย นอกเหนือการฝึกอบรมที่มีผลกระทบต่อองค์กรและตัวแปรเหล่านั้น บางทีก็ยากต่อการควบคุม ดังนั้นผลลัพธ์ต่างๆ ที่เกิดต่อองค์กรจึงสรุปได้ยากกว่าเป็นผลมาจากหลักสูตรหรือโครงการฝึกอบรมโดยตรง แต่ถ้าสามารถออกแบบการฝึกอบรมที่ควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้เป็นอย่างดีและสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือว่า พฤติกรรมการทำงานของบุคลากรที่เปลี่ยนแปลงไปหรือผลที่เกิดขึ้นต่อองค์กรนั้นเป็นผลมาจากการจัดหลักสูตรหรือโครงการฝึกอบรมโดยตรง ก็แสดงว่าหลักสูตรหรือโครงการฝึกอบรมนั้นก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อองค์กร จากรูปแบบการประเมินของเคิร์กแพททริก

จะต้องประเมินใน 4 ระดับตามช่วงระยะเวลาของการดำเนินการฝึกอบรม กล่าวคือในระหว่างดำเนินการฝึกอบรมจะมีการประเมินปฏิกิริยา และประเมินผลการเรียนรู้หลังเสร็จสิ้น การฝึกอบรมจึงประเมินพฤติกรรมการทำงานและประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร

รูปแบบการประเมินของสเตค

สเตค (Stake, 1967) ได้เสนอแนวคิดในการประเมินหลักสูตรหรือโครงการในรูปแบบการประเมินความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง โดยให้ความหมายของการประเมินไว้ว่าเป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าของหลักสูตรหรือโครงการทางการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีข้อมูล 2 ประเภท คือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบรรยาย และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

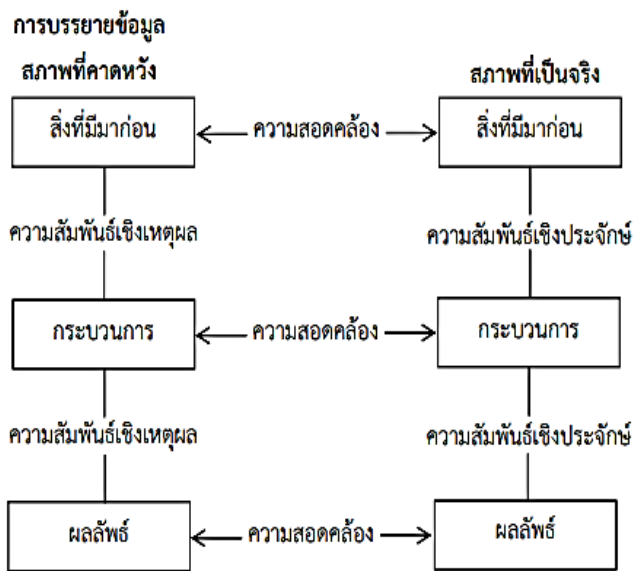
1. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบรรยาย ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่คาดหวังหรือเป้าหมาย เป็นส่วนที่กล่าวถึงความคาดหวัง หรือความต้องการของโครงการว่าต้องการให้เกิดอะไรขึ้นบ้าง โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1.1 การคาดหวังเกี่ยวกับสิ่งที่มีมาก่อน เป็นการประเมินสิ่งที่มีอยู่ก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการการใช้หลักสูตรหรือก่อนการเรียนการสอน เช่น ลักษณะของผู้เรียน ลักษณะของผู้สอน ลักษณะเนื้อหา อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ การจัดระบบบริหาร เป็นต้น

1.2 การคาดหวังเกี่ยวกับกระบวนการหรือการปฏิบัติ เป็นการประเมินปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน เป็นต้น

1.3 การคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น เป็นการประเมินความสามารถด้านต่างๆ ของผู้เรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติ ผลที่มีต่อผู้บริหาร ครู และสถาบัน เป็นต้น

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง การเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องเก็บรวม 3 ด้าน เช่นเดียวกับสภาพที่คาดหวังคือ สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในด้านสิ่งที่มีมาก่อน ด้านกระบวนการหรือการปฏิบัติ และด้านผลลัพธ์การบรรยายข้อมูลสิ่งที่ประเมินระหว่างสภาพที่คาดหวังและสภาพที่เป็นจริง สรุปความสัมพันธ์ได้ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 การบรรยายสิ่งที่ประเมินตามรูปแบบการประเมินของสเตค

รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม ดาเนียล แอล

สตัฟเฟิลบีม (Danial L. Stufflebeam, 1983) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า ชิปโมเดล (CIPP Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเป็นรูปแบบการประเมินที่มีระบบแผนอย่างชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในการประเมินโครงการต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง คำว่า CIPP ย่อมาจากคำว่า Context (บริบทหรือสภาวะแวดล้อม) Input (ปัจจัยเบื้องต้น) Process (กระบวนการ) และ Product (ผลผลิต) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าแนวคิดการประเมิน

วิธีการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินชิปจะเกี่ยวข้องกับลักษณะของการตัดสินใจ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาช่วยในการตัดสินใจ 4 ลักษณะ คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน (planning decisions) การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง (structuring decisions) การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน (implementing decisions) และการตัดสินใจเกี่ยวกับการทบทวนการดำเนินโครงการเมื่อสิ้นสุดโครงการ (recycling decisions) มโนทัศน์เบื้องต้นของรูปแบบ CIPP ก็คือ ประเภทของการตัดสินใจที่แตกต่างกันจำเป็นต้องใช้สารสนเทศในการตัดสินใจ ที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสตัฟเฟิลบีม และคณะได้จำแนกการตัดสินใจและการประเมินเพื่อการบริหารและการวางแผนไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (context evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจในการวางแผนกำหนดเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวังของโครงการหรือวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ การประเมินบริบทเป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบาย

ปรัชญา เป้าหมายแรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ความต้องการของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแรงกดดันทางการเมือง ซึ่งสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553: 169) อธิบายว่าการประเมินบริบทของโครงการเป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการเป็นการประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหา อุปสรรคต่างๆ อันนำไปสู่ทิศทางและวัตถุประสงค์ของโครงการ

2. การประเมินปัจจัยหรือทรัพยากร (input evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการและกลวิธีดำเนินโครงการเป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นต่างๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เป็นต้น เป็นการประเมิน เพื่อมุ่งเน้นว่ามีปัจจัยพร้อมมูลที่จะดำเนินการหรือไม่ แผนหรือโครงการที่เสนอเหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงส่วนใด สารสนเทศที่ได้ใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อเลือกแผนการจัดโครงการ หรือแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุด เพื่อได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการประเมินปัจจัยหรือทรัพยากรเป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรทั้งปริมาณ และคุณภาพ ตลอดจนระบบการบริหารจัดการเพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนด

3. การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินระหว่างการทำดำเนินงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแก้ไข ปรับปรุงให้การดำเนินงานช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้จะประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหา จุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ มักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

การประเมินกระบวนการจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะๆ ตรวจสอบการดำเนินของโครงการโดยทั่วไป การประเมินกระบวนการมีจุดมุ่งหมาย คือ

3.1 เพื่อการหาข้อบกพร่องของโครงการ ในระหว่างที่มีการปฏิบัติการ หรือการดำเนินงานตามแผนนั้น

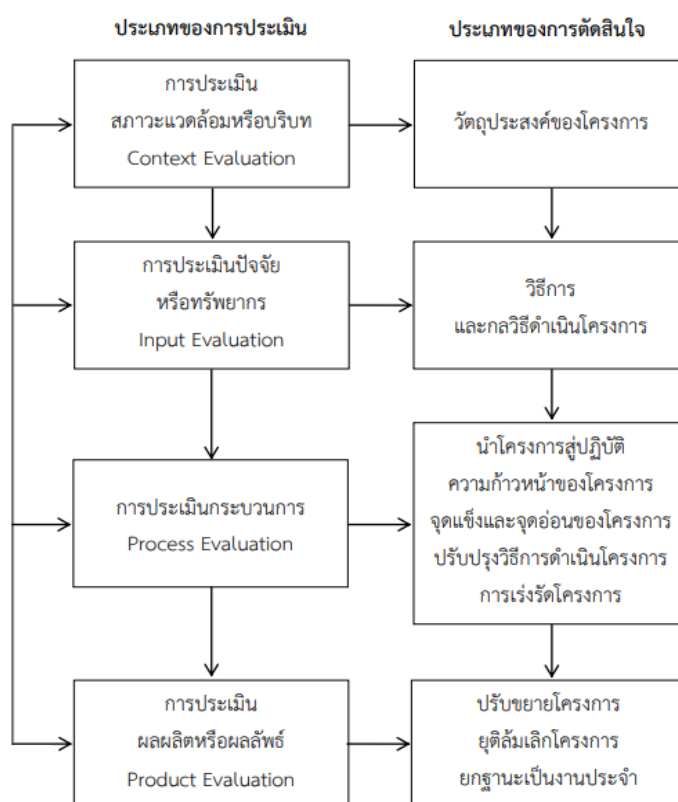
3.2 เพื่อหาข้อมูลต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับดำเนินงานของโครงการ

3.3 เพื่อการเก็บข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการดำเนินงานของโครงการ

4. การประเมินผลผลิต (product evaluation) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผลเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการร่วมด้วย

มโนทัศน์สำคัญของรูปแบบการประเมินชิป คือจะต้องเป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจตามช่วงระยะเวลาของการบริหารโครงการ กล่าวคือการประเมินสภาวะแวดล้อม เพื่อการตัดสินใจก่อนริเริ่มจัดทำโครงการ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนดำเนินโครงการ การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินเพื่อตัดสินใจปรับปรุง กิจกรรมและวิธีดำเนินโครงการ และเมื่อโครงการสิ้นสุดลง จึงประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อตัดสินใจคุณค่าและอนาคตของโครงการว่าจะดำเนินงานต่อไปหรือยุติโครงการ ดังนั้นในการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป ผู้บริหารหรือผู้ประเมินจึงควรทำการประเมินและใช้สารสนเทศประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการหรือสิ่งที่มีงประเมินเป็นระยะๆ ตามช่วงระยะเวลาของการบริหารจัดการโครงการ มิใช่ไปประเมินรวบยอดเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว

จากแนวคิดในการประเมินองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าว จึงเรียกแนวคิดในการประเมินนี้ว่ารูปแบบการประเมินชิป ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการประเมินเขียนแสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและประเภทของการตัดสินใจได้ ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทการประเมินและประเภทของการตัดสินใจตามรูปแบบของสตีฟเฟิลบีม

รูปแบบการประเมินของมาร์วิน ซี อัลคิน

มาร์วิน ซี อัลคิน (Marvin C. Alkin, 1969) ได้เสนอรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า CSE (Center for the study of Evaluation Approach) จุดเน้นของการประเมินตามแนวคิดของอัลคิน คือ การประเมินเพื่อการตัดสินใจ อัลคินได้ให้ความหมายของการประเมินว่าเป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของโครงการ

ขอบข่ายของการประเมิน จากความหมายของการประเมินตามแนวคิดของอัลคินนั้น การประเมินจะประกอบด้วยการจัดหา และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจ โดยในการประเมินจำเป็นจะต้องประเมินในเรื่องต่างๆ 5 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินระบบ (system assessment) เป็นการอธิบายหรือพรรณาสภาพของระบบเพื่อเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้น การประเมินระบบจะช่วยให้เราสามารถกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สิ่งที่จะต้องศึกษาได้แก่ ความต้องการของประชาชน ชุมชนและสังคมที่มีต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน สำหรับการประเมินระบบแต่ละส่วนจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการต่างๆ กัน

2. การประเมินการวางแผนโครงการ (program planning) เป็นการประเมินก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการเพื่อหาสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมของโครงการ นักประเมินต้องหาสารสนเทศที่แสดงความคาดหวังที่จะบรรลุเป้าหมายพร้อมกับประเมินผลที่จะได้รับจากการใช้วิธีการดำเนินงานต่างๆ ด้วย เพื่อให้สามารถเห็นข้อเปรียบเทียบในการหาทางเลือกที่เหมาะสมโดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของปัญหา โดยทั่วไปจะทำการประเมินจากเกณฑ์ภายนอกและจากเกณฑ์ภายใน

3. การประเมินการนำไปใช้เพื่อการดำเนินโครงการ (program implementation) เป็นการประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบดูว่าการดำเนินโครงการนั้นเป็นไปตามขั้นตอนต่างๆ ที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับสิ่งที่วางแผนไว้หรือคาดหวังไว้เพียงไร

4. การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ (program improvement) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อมูลที่น่ามาใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และมีผลที่ไม่คาดคิดมาก่อนเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ ดังนั้นนักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวในทุกๆ ด้านของโครงการตลอดจนผลกระทบของโครงการที่มีต่อโครงการอื่นเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงการต่อไป

5. การประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ (program certification) ขั้นตอนนี้ นักประเมิน ต้องหาข้อมูลสารสนเทศรายงานต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อใช้ข้อมูลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของ โครงการและศักยภาพในการสรุปอ้างอิงไปสู่สถานการณ์อื่นๆ หรือนำไปใช้กับโครงการในสถานการณ์อื่นๆ ได้กว้างขวางเพียงใด ในขั้นนี้ข้อมูลที่ได้นักประเมินจะทำให้ผู้บริหาร ได้ตัดสินใจว่าควรจะดำเนิน กับโครงการในลักษณะใด อาจยกเลิก ปรับปรุงใหม่ หรืออาจจะขยายโครงการต่อไปอีก เป็นต้น อัลคินชี้ว่ารูปแบบการประเมินดังกล่าวนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นในการประเมิน 4 ประการ คือ

1) การประเมินเป็นกระบวนการรวบรวมสารสนเทศ
 2) สารสนเทศที่รวบรวมได้ในการประเมินส่วนใหญ่จะถูกนำมาใช้เพื่อการตัดสินใจ เลือกทางเลือกในการปฏิบัติการ

3) สารสนเทศที่ได้จากการประเมินควรจะนำเสนอให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจด้วย รูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยออกแบบการนำเสนอที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย กระชับ ชัดเจน ไม่ทำให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสับสนหรือเข้าใจผิดได้

4) ประเภทของการตัดสินใจที่ต่างกันย่อมต้องใช้กระบวนการประเมินที่ต่างกัน การประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินของอัลคินเพื่อการประเมินโครงการ โดยที่รูปแบบการประเมิน ของอัลคิน มีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบการประเมินชิปค่อนข้างมาก ดังนั้นแนวทางการประยุกต์ใช้ รูปแบบการประเมินในการประเมินโครงการจึงยึดแนวทางเดียวกันกับรูปแบบการประเมินชิป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบของการประเมินโครงการมีหลากหลายรูปแบบดังที่กล่าวมา การนำรูปแบบใดไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินโครงการ ผู้ประเมินต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ ในการประเมินและลักษณะของโครงการที่ดำเนินการ ซึ่งแต่ละรูปแบบต่างมีข้อดีและข้อจำกัด อยู่ในตัวเอง ดังที่มีการกล่าวกันว่า ไม่มีรูปแบบการประเมินผลโครงการใดที่ดีและเหมาะสม สามารถนำไปใช้ประเมินได้ทุกโครงการ และจากที่ได้ศึกษารูปแบบการประเมินทั้งหมดที่กล่าวมา ข้างต้น จึงนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานและผู้เรียนที่มีต่อโครงการ ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2562 ได้เลือกใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) ซึ่งพัฒนามาจาก CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม ด้วยเหตุผลคือ ทำให้ได้รับรู้ถึงข้อมูลต่างๆ ในการดำเนินโครงการอย่างเป็น ระบบ คือ สภาพที่เกี่ยวข้องกับงานและโครงการ (Context) ปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงาน (Input) กระบวนการในการดำเนินงาน (Process) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ (Product) รูปแบบการประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบชิป (CIPP Model) เป็นคำที่ย่อมาจาก Context, Input, Process, และ Product (Stufflebeam, 1971) เหตุผลอีกประการ คือ การประเมินรูปแบบ ชิปเป็นการประเมินที่มีระบบ มีหลักการ มีประโยชน์ มีขั้นตอน สามารถใช้ประเมินกระบวนการ ทำงาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ข้อมูลจากการประเมินสามารถตัดสินโครงการได้

อย่างยุติธรรม ชัดเจน น่าสนใจ และแสดงถึงความมีนัยสำคัญอย่างเด่นชัด ผลที่ทราบจากการประเมิน ทำให้ทราบผลการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความเข้าใจ สิ่งที่ประเมินได้ตรงตามข้อเท็จจริง เป็นการประเมินให้สารสนเทศที่ครอบคลุม มีการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ และเป็นการประเมินที่ครอบคลุม ตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ โดยประเมินควบคู่กันไปกับการดำเนินโครงการ โดยมีความมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการต่อไป จึงได้นำรูปแบบการประเมินรูปแบบซิป (CIPP Model) ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นมาประยุกต์ใช้ในการวางรูปแบบของการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานและผู้เรียนที่มีต่อโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพ อีสาระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

7. ประโยชน์ของการประเมิน

ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์ (2553: 17) กล่าวว่า iva การประเมินผลโครงการมีประโยชน์ ดังนี้

1. การประเมินความสำเร็จของงานองค์กรจำเป็นต้องรู้ว่างานที่กระทำอยู่นั้นกำลังดำเนินการอยู่ถึงขั้นใด หรือดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีมากน้อยเพียงใด ในการดำเนินงาน มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง สามารถดำเนินการแก้ไขได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ตัดสินใจอย่างไร แต่ถ้าแก้ไขได้ผลการแก้ไขเป็นอย่างไร ซึ่งความสำเร็จของงานแบ่งได้เป็น 2 ส่วนหลัก คือ

1.1 งานประจำ ในการประเมินงานประจำ ผลที่ได้รับมักจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร โดยสามารถระบุได้ว่างานที่ดำเนินการอยู่นั้น ได้บรรลุเป้าหมายเพียงใดเนื้องานมีคุณภาพเพียงใด การที่จะทำให้บรรลุตามเป้าหมายได้ตามเกณฑ์มีวิธีการอะไรอีกหรือไม่ที่จะช่วยให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด ได้รับผลกำไรสูงสุด หรือคุ้มค่ามากกว่าที่ดำเนินการอยู่ได้อีกบ้าง

1.2 งานโครงการ ในการประเมินงานโครงการ ประโยชน์ที่ได้รับคือผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้ว่าโครงการเหล่านั้นสามารถบรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใด คุ้มค่าหรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับแก้ไขโครงการ ปรับให้เข้ากับงานประจำหรือโครงการอื่น ล้มเลิกโครงการนั้นเสีย หรือการจัดดำเนินโครงการแง่มุมต่างๆ อย่างทันท่วงที เหมาะสมและถูกต้อง

2. เพื่อพัฒนาผลการประเมินงานหรือโครงการ ในโครงการใดก็ตามเมื่อพบว่า มีปัญหาและปัญหาเหล่านั้นมีวิธีการแก้ไข หรือแนวทางการดำเนินงานที่อาจทำให้ผลงานมีคุณภาพขึ้นได้ ซึ่งสิ่งที่สามารถพัฒนาได้อย่างง่ายๆ มี 2 ส่วน คือ

2.1 ผลงาน ประโยชน์ในการประเมินเพื่อพัฒนาผลงาน ทำให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพสูง คุ้มค่า คุ้มกับการลงทุน ทำให้ผลงานเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้เกิดผลกำไรสูงสุดกับองค์กรทั้งในรูปของผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน วัสดุ สิ่งของ หรือผลตอบแทนที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความรู้สึกนึกคิดของผู้รับบริการในทางที่ดีต่อองค์กร เป็นต้น

2.2 บุคลากร ประโยชน์ของการประเมินเพื่อการพัฒนาบุคลากร เมื่อพบว่าบุคลากรใดมีข้อบกพร่องด้านความรู้ความสามารถใด จะได้หาทางส่งเสริมให้บุคลากรเหล่านั้นได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนในสิ่งที่ไม่รู้ ทำให้เกิดมีความรู้แตกฉานชำนาญมากขึ้น หรือถ้าบุคลากรใดไม่ชอบงานของตนเองต้องทำให้เกิดความรักในงานที่รับผิดชอบมากขึ้น หรือถ้าขาดทักษะในการทำงานก็ต้องพัฒนาทักษะให้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรโดยรวม

3. ความมั่นใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง เมื่อองค์กรมีการประเมินผลงานหรือโครงการอย่างเป็นระบบ ย่อมสร้างความมั่นใจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ว่า งานที่เกิดจากองค์กรเหล่านั้นย่อมมีคุณภาพสูง มีความน่าเชื่อถือ น่าศรัทธาเลื่อมใส หรือน่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับองค์กรอื่นๆ

4. ความยุติธรรม เพื่อเป็นหลักประกันในการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้ได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม โดยมีเกณฑ์วิธีการ ระบบการประเมินเป็นส่วนประกอบการพิจารณาอย่างเหมาะสม

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553: 93-95) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. การประเมินเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถจะรับรองคุณภาพของการให้บริการในระดับหนึ่งได้ ด้วยเหตุนี้องค์กรที่เป็นเจ้าของโครงการต่างๆ จำนวนมาก จึงเห็นความจำเป็นต้องใช้วิธีประเมินโครงการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าเชื่อถือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากประชาชนทั่วไปด้วย

2. การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนผู้ด้อยโอกาส จากการประเมินโครงการดังกล่าว ย่อมทำให้ทราบว่าผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการประเภทนี้มีความรู้สึกพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในด้านใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงหรือแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

3. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานที่ต้องพิจารณาจัดสรรเงินทุนเพื่อให้การสนับสนุนโครงการ เช่น สำนักงบประมาณแผ่นดิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าก่อนที่จะมีการอนุมัติงบประมาณให้แก่โครงการใดๆ ทางสำนักงบประมาณแผ่นดินก็มักจะขอข้อมูลสารสนเทศที่เป็นผลการประเมินหน่วยงานซึ่งจัดทำโครงการเหล่านั้นไปประกอบการพิจารณาด้วยเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดสรรเงินงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดคำวิพากษ์วิจารณ์ และสอดคล้องกับความต้องการที่เป็นจริง

4. การประเมินช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่าโครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการคัดเลือกโครงการ ตลอดจนช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง อันเนื่องจากโครงการมีจำนวนมาก (ทั้งจากขยายโครงการและโครงการที่ต่อเนื่อง) แต่เงินทุนสนับสนุนมีจำนวนจำกัด ดังนั้นการประเมินโครงการต่างๆ อย่างมีระบบและครบทุกขั้นตอนจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือ ซึ่งจะช่วยชี้แนะได้ว่าโครงการใดควรจะให้พิจารณาให้การสนับสนุนก่อน และโครงการใดควรจะให้การสนับสนุนในลำดับถัดไป เป็นต้น

5. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการตลอดจนเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6. การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการต่างๆ ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์เป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้วก็อาจมีผลผลิตบางส่วนที่ไม่พึงประสงค์เกิดตามมาด้วย

สุวรรณา ครวณูเชียงเพ็ชร (2556: 65) กล่าวถึง ประโยชน์ของการประเมินโครงการ จะช่วยชี้ให้เห็นว่าความจำเป็นของโครงการช่วยในการตัดสินใจว่าควรอนุมัติให้ทำโครงการนั้นหรือไม่ ทำให้ทราบความพร้อมและความเหมาะสม ทำให้ทราบข้อบกพร่อง ทำให้ทราบถึงการดำเนินงาน ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่

จากประโยชน์ของการประเมินโครงการที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีประโยชน์ ดังนี้

1. ได้รับข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการตรวจสอบความจำเป็น ความพร้อมของปัจจัยในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ

2. ทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการมีความชัดเจน

3. ทำให้เกิดการตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินโครงการ และช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

4. ช่วยในการเตรียมการป้องกันความเสี่ยงหรือความล้มเหลว เพื่อให้เกิดความสำเร็จของโครงการ หรือจะยกเลิกโครงการต่อไป

5. ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานในโครงการได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model)

รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision – Oriented Evaluation) ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daneil L. Stufflebeam, 1971) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินแบบชิปโมเดล (CIPP Model) ว่าเป็นการประเมินด้วยกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์ของการประเมินคือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ คำว่า “CIPP” เป็นคำย่อมาจากคำว่า Context, Input, Process และ Product สตัฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญมุ่งประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามต่างๆ เช่น

- เป็นโครงการที่สนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่
- วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กรหรือนโยบายหรือไม่
- เป็นโครงการที่เป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเหมาะสมหรือไม่ โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ เป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น

- ปัจจัยที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่
- กิจกรรมที่ได้เลือกสรรแล้วที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเป็นไปได้เพียงใด

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้ และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการนั้นด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น

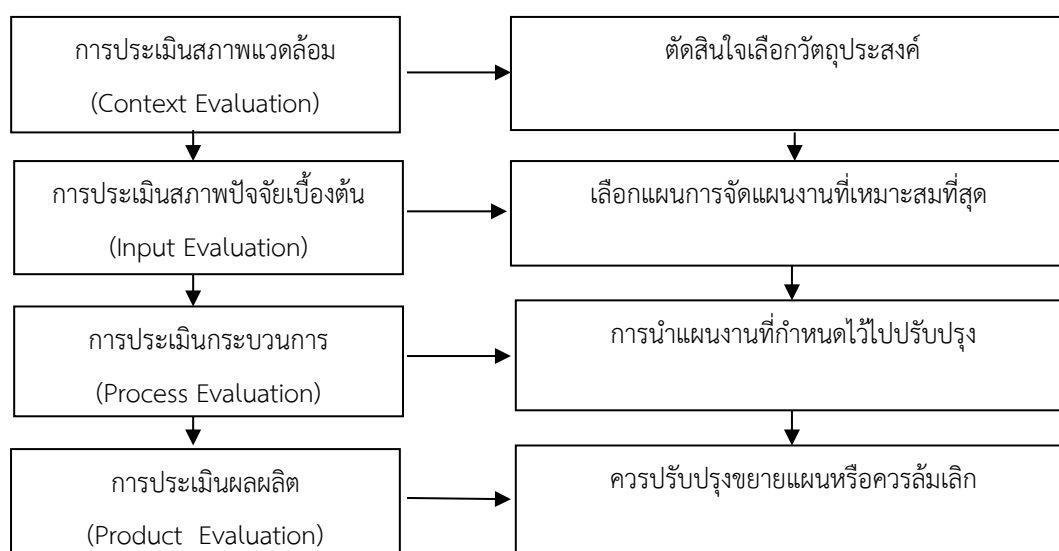
- การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่
- เกิดปัญหา อุปสรรค ไม่ราบรื่น ไม่คล่องตัวหรือไม่อย่างไร
- มีการแก้ไขปัญหาอย่างไร

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจาก

การรายงานผลที่ได้จากการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการร่วมด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญๆ เช่น

- เกิดผล/ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่
- คุณภาพของผลลัพธ์เป็นอย่างไร
- เกิดผลกระทบอื่นใดบ้างหรือไม่

สรุปกรอบความคิดของรูปแบบการประเมินแบบซิป แสดงได้ในแผนภาพที่ 2.5 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.5 แสดงประเภทของการประเมินและการตัดสินใจของสตัฟเฟิลบีม

รัตน์ บัสนันท์ (2556: 10-17) กล่าวว่า รูปแบบการประเมิน CIPP เป็นการนำตัวอักษรตัวแรกของมิติการประเมิน 4 ด้านมาประกอบกัน ได้แก่ การประเมินบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) ซึ่งสตัฟเฟิลบีมพัฒนานำเสนอขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ การกระทำการประเมินโครงการทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่กลางปี 1960 โดยต้องการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อจำกัดของรูปแบบการประเมินแบบดั้งเดิม รูปแบบการประเมิน CIPP ปรากฏขึ้นเป็นลายลักษณ์ชัดเจนในหนังสือชื่อ Educational Evaluation and Decision Making ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1971 และปรับปรุงอีกครั้งในปี 2007 ในหนังสือ Evaluation Theory Models and Applications โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การประเมินบริบท (Context Evaluation) หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นปัญหา และโอกาสที่จะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขสภาพแวดล้อมหนึ่งที่กำหนด การประเมินบริบทอาจจะประเมินได้ทั้งก่อน ระหว่าง หรือแม้กระทั่งหลังการดำเนินโครงการแผนงานหรือสิ่งแทรกแซงอื่นๆ ในกรณีประเมินบริบทก่อนการดำเนินโครงการ องค์กรหรือหน่วยงานจะใช้ผลจากการประเมิน

บริบทเพื่อช่วยจัดลำดับความสำคัญและกำหนดเป้าหมายสำหรับโครงการนั้น แต่ถ้าเป็นการประเมินบริบทระหว่าง หรือหลังดำเนินโครงการ องค์กรและหน่วยงานมักจะดำเนินการและจัดทำรายงานการประเมินบริบทควบรวมไปกับการประเมินปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต กรณีนี้การประเมินบริบทจึงมีประโยชน์สำหรับการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายของโครงการ และช่วยให้ผู้รับบริการได้ประเมินว่าโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าวมีคุณประโยชน์ตอบสนอง หรือเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เทคนิควิธีการที่ใช้ในการประเมินบริบทควรใช้วิธีการเก็บรวบรวมสารสนเทศอย่างหลากหลาย ครอบคลุมสมาชิกที่เป็นประชากรเป้าหมาย รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ซึ่งโดยปกติมักเริ่มจากการซักถามผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อช่วยระบุขอบข่ายการศึกษา หลังจากนั้นนักประเมินอาจจะทำการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการรับบริการหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการให้บริการ ผลการประเมินบริบทสามารถนำมาใช้ได้อย่างกว้างขวาง ยกตัวอย่าง เช่น ผู้บริหารสามารถนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้สื่อสารกับสมาชิกในองค์กรเพื่อแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน ความต้องการจำเป็น แต่สำหรับนักพัฒนาโครงการก็สามารถที่จะนำผลการประเมินบริบทไปใช้เพื่อสนับสนุนขอรับทุนหรือจัดทำสัญญาต่างๆ เกี่ยวกับโครงการ สำหรับโรงเรียนนั้นก็อาจใช้การประเมินบริบทเพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียนและผู้ปกครองในการชี้แนะและพัฒนาความก้าวหน้าทางการเรียนให้ดีขึ้น ในส่วนของนักประเมินก็ต้องใช้ผลการประเมินบริบท เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ได้อย่างเหมาะสม และมีความสัมพันธ์กับแผนงานโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) จุดมุ่งเน้นหลักของการประเมินปัจจัยนำเข้า ก็เพื่อช่วยจัดลำดับโครงการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการจำเป็น โดยการศึกษาและตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับแนวทางต่างๆ ที่มีศักยภาพหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การประเมินปัจจัยนำเข้าจะเป็นตัวบ่งบอกล่วงหน้าถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือประสิทธิผลของความพยายามเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่โครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ ต้องการให้เกิดจุดมุ่งเน้น ประการที่สองของการประเมินปัจจัยนำเข้า ก็เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นทางเลือกต่างๆ และเพราะเหตุใดจึงเลือกแนวทางนั้น ในกรณีเช่นนี้ สารสนเทศที่ได้จากการประเมินปัจจัยนำเข้าจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับบ่งบอกให้เห็นถึงความรับผิดชอบใดๆ ของผู้พัฒนาโครงการที่พยายามออกแบบและปรับปรุงประมาณใดๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าว นอกจากนี้แล้ว การประเมินปัจจัยนำเข้าก็จะช่วยจำแนกและจัดลำดับแนวทางที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจได้ใช้เป็นทางเลือกสำหรับการดำเนินงานต่อไป โดยสรุปการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ต่างๆ ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย ตอบสนองความต้องการ จำเป็นให้แก่ผู้รับประโยชน์ ก่อให้เกิดแผนงานที่ปฏิบัติได้จริงและใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการบันทึก

และสร้างสำนึกรับผิดชอบเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทรัพยากรและวิธีการดำเนินงานในแผนงานนั้นๆ นอกจากนี้แล้วหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยให้ผู้นำโครงการหลีกเลี่ยงความสูญเปล่าใดๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้นวัตกรรมหรือโครงการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าถึงทรัพยากรที่จะต้องสูญเสียไป

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตรวจสอบการนำแผนงานหรือโครงการไปใช้ หรือตรวจสอบการดำเนินงานการใช้แผนงาน โครงการ วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการประเมินกระบวนการก็คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้จัดการและปฏิบัติงานในโครงการนั้นๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการว่าเป็นตามตารางเวลาที่กำหนดหรือไม่ การใช้งบประมาณและประสิทธิภาพเป็นอย่างไร สำหรับวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งก็เพื่อชี้แนะแนวทางให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในการปรับปรุงการใช้งบประมาณและแนวทางการดำเนินงานของโครงการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะโดยปกติแล้วเมื่อมีการเริ่มต้นการดำเนินงานของโครงการหรือแผนงาน ผู้ปฏิบัติงานย่อมไม่สามารถที่จะกำหนดสิ่งต่างๆ ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดกิจกรรม การใช้บุคลากร งบประมาณ หรืออื่นๆ ดังนั้นการได้รับสารสนเทศจากการประเมินกระบวนการก็สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจปรับปรุงสิ่งต่างๆ ในโครงการให้สามารถดำเนินการต่อไป และมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ในการประเมินกระบวนการนั้น ควรทำการเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมและค่าใช้จ่ายจริงกับกิจกรรมในแผนงาน โครงการ และงบประมาณที่กำหนดไว้ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร รวมทั้งบรรยายให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้และท้ายที่สุดก็ควรจัดทำรายงานที่ผู้ร่วมโครงการหรือผู้ทำการสังเกตได้ตัดสินใจคุณภาพของกระบวนการใช้โครงการแผนงานดังกล่าว

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) วัตถุประสงค์หลักของการประเมิน ผลผลิตก็เพื่อสอบวัด ความสำเร็จ และตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซงว่าตอบสนองบรรลุความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือไม่ นอกจากนี้การประเมินผลผลิตก็ยังคงประเมินผลลัพธ์ (Outcomes) ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งที่เป็นไปในทางบวกและทางลบอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นบ่อยครั้งที่นักประเมินยังขยายขอบเขตการประเมินผลผลิตไปสู่การประเมินในสิ่งที่เรียกว่า ผลลัพธ์ระยะยาวอีกด้วย การประเมินผลผลิตควรดำเนินการโดยอาศัยการรวบรวมและวิเคราะห์การตัดสินใจของกลุ่ม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินนั้น ในบางครั้งก็อาจทำการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินอื่นซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และก็มีอยู่บ่อยๆ ที่ผู้รับบริการจากโครงการต้องการจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวได้ผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ และมีประโยชน์คุ้มค่ากับการลงทุนดำเนินการเพียงไร ดังนั้นในทางที่เหมาะสมแล้วนักประเมินก็ควรที่วิเคราะห์ความสำเร็จให้เห็นว่าจุดอ่อนของการใช้โครงการหรือแผนปฏิบัติงานส่วนใดที่เป็นสาเหตุทำให้ได้ผลลัพธ์อ่อนด้อยลงไปด้วย

เทคนิควิธีการที่ใช้ประเมินผลผลิตมิได้กำหนดไว้อย่างเป็นแบบแผนตายตัว แต่นักประเมินอาจต้องใช้วิธีการอย่างหลากหลายร่วมกันเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาผลลัพธ์ทั้งหมดของสิ่งที่ได้รับการประเมิน รวมทั้งยังช่วยในการตรวจสอบข้ามกันไปมาระหว่างข้อค้นพบที่หลากหลายอีกด้วย

ในการประเมินผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดนั้น นักประเมินจำเป็นต้องศึกษา ค้นหาผลลัพธ์ที่ได้คาดหมายด้วย ทั้งผลลัพธ์ในเชิงบวกและเชิงลบ โดยการรับฟังความคิดเห็นหรือสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่ได้รับเป็นการประเมินเพื่อที่จะทำการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ให้ครอบคลุมทุกๆ ด้าน และสืบหาข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบสำหรับยืนยันหรือไม่ยืนยันสมมติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ดังกล่าว ประเด็นสำคัญที่ต้องพึงระวังในการจัดทำรายงานการประเมินผลก็คือ นักประเมินไม่ควรเร่งรีบประเมินผลผลิตและจัดทำรายงานสู่สาธารณะอย่างทันทีทันใด เพราะเหตุว่าการดำเนินโครงการต้องการระยะเวลาพอสมควรที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์บรรลุตามความรับผิดชอบที่ระบุไว้ การจัดทำรายงานการประเมินผลผลิตที่ยังไม่มีวุฒิภาวะสุกงอม (Premature) อย่างเพียงพอ อาจนำไปสู่ความไม่สามารถตัดสินใจได้เกี่ยวกับความต่อเนื่องของโครงการเพราะเหตุว่าทำให้ไม่พบผลลัพธ์ใดๆ เกิดขึ้นเลย ทั้งนี้เนื่องจากผลลัพธ์ของโครงการต้องใช้ระยะเวลายาวพอสมควรในการศึกษาติดตาม ดังนั้นถ้าหากการจัดทำรายงานการประเมินผลผลิตสู่สาธารณะได้มีการหน่วงเวลาอย่างสมเหตุสมผล แล้วนักประเมินอาจจะพบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังและมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับใช้สนับสนุนการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่องต่อไป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบของการประเมินโครงการมีหลากหลายรูปแบบ การนำรูปแบบใดไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินโครงการ ผู้ประเมินต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการประเมิน และลักษณะของโครงการที่ดำเนินการ ซึ่งแต่ละรูปแบบต่างมีข้อดีและข้อจำกัดอยู่ในตัวเอง ดังที่มีการกล่าวกันว่าไม่มีรูปแบบการประเมินผลโครงการใดที่ดีและเหมาะสมสามารถนำไปใช้ประเมินได้ทุกโครงการ

ผู้ประเมินเลือกใช้รูปแบบการประเมินเชิงระบบรูปแบบชิป (CIPP Model: Context-Input-Process-Product) ด้วยเหตุผลคือ ทำให้ได้รับรู้ถึงข้อมูลต่างๆ ในการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ คือ สภาพที่เกี่ยวข้องกับงานและโครงการ (Context) ปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงาน (Input) กระบวนการในการดำเนินงาน (Process) และผลลัพธ์หรือผลผลิตที่เกิดขึ้นจากโครงการ (Product)

บริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

ประวัติความเป็นมา

วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา เป็นสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2481 บนเนื้อที่ 4 ไร่ 3 งาน 89 ตารางวา ในนามโรงเรียนประถมช่างทอผ้า ต่อมาได้รับการพัฒนา

ปรับปรุง และยกฐานะเป็นวิทยาลัยฯ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2519 ปัจจุบันมีเนื้อที่รวม 6 ไร่ 2 งาน 34.22 ตารางวา ตั้งอยู่เลขที่ 154 ถนนมรุพงษ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา รหัสไปรษณีย์ 24000

ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน

1. นายสุพจน์ ทองเหลือง	ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา
2. นางปนัดดา กิตติวงศ์ธรรม	รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารทรัพยากร
3. นางสาวคณิสันท์พรรณ ผลทำมีบุญ	รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
4. นายประเสริฐ แก้วแจ่ม	รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ
5. นางสาวดวงพร ราษฎร์เจริญ	รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา

ลักษณะของชุมชน

วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ในเขตชุมชนอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา โดยสภาพชุมชนโดยรอบของวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทราเป็นชุมชนเมือง บริเวณโดยรอบเป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานราชการสำคัญๆ เช่น ศาลากลางจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ว่าการอำเภอเมือง โรงพยาบาลที่ทำการไปรษณีย์ ศาลจังหวัด สถานศึกษา สถานีตำรวจ ธนาคาร สถานีเดินรถประจำทาง ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า โรงแรม เป็นต้น การประกอบอาชีพของชุมชนมีทั้งอาชีพธุรกิจขนาดใหญ่ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า ธนาคาร โรงแรม โรงพยาบาล ฯลฯ ธุรกิจขนาดย่อม ได้แก่ ร้านอาหาร ร้านเสื้อผ้า บริการเสริมสวย ร้านค้าปลีก-ส่ง ประชาชนประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานโรงงาน รับจ้าง และประกอบอาชีพอิสระ ลักษณะทางสังคม ประชากรของจังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมสะดวก การเดินทางไปกรุงเทพฯ สามารถเดินทางโดยทางรถยนต์และรถไฟ มีศาสนสถานที่สำคัญคือ วัดโสธรวรารามวรวิหาร

ปรัชญา วิสัยทัศน์ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ พันธกิจ

ปรัชญา

ทักษะดี คุณธรรมเด่น เน้นเทคโนโลยี มีมาตรฐานสากล

วิสัยทัศน์ (Vision)

มุ่งพัฒนาองค์กรให้เป็นศูนย์กลางจัดการศึกษาวิชาชีพที่ทันสมัย เพื่อผลิตกำลังคนคุณภาพในศตวรรษที่ 21

เอกลักษณ์ (Uniqueness)

วิชาชีพเชี่ยวชาญ บริการเป็นเลิศ

อัตลักษณ์ (Identity)

รับผิดชอบ มีวินัย จิตอาสา

สัญลักษณ์ ตรา สี ดอกไม้ประจำวิทยาลัย

ตราสัญลักษณ์วิทยาลัย

ตราสัญลักษณ์วิทยาลัย ประกอบด้วย เสมารธรรมจักร อยู่ภายใต้วงกลมรอบสามชั้น รอบเสมาธรรมจักร จารึกอักษร ทุ ส นิ ม ศูนย์รวมแห่งการพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะอาชีพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีข้อความด้านบนเป็นชื่อภาษาไทย วิทยาลัยอาชีวศึกษา ฉะเชิงเทรา ด้านล่างเป็นชื่อภาษาอังกฤษ Chachoengsao Vocational College

ทุ ส นิ ม หมายความว่า อริยสัจ 4 สัจธรรมของพระพุทธเจ้า

1. ทุ หมายความว่า ทุกข์ ความไม่สบายกาย สบายใจ
2. ส หมายความว่า สมุทัย สาเหตุแห่งความทุกข์ อันเนื่องมาจากความดิ้นรนทะยานออก
3. นิ หมายความว่า นิโรธ ความดับทุกข์ถึงต้นเหตุ ดับความดิ้นรนทะยานยาก
4. ม หมายความว่า อริยมรรค 8 ทางปฏิบัติที่ก่อให้เกิดการดับทุกข์ ได้แก่ ความเห็นชอบ

ความคิดชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ และจิตมั่นชอบ

สีประจำวิทยาลัย น้ำเงินแสด

ต้นไม้ประจำวิทยาลัย ต้นลีลาวดี

ต้นลีลาวดี มีชื่อวิทยาศาสตร์ Plumeria alba L. เป็นไม้ดอกที่มีสีสวยงามมีหลากหลายสีให้เลือกสรร ไม่ว่าจะเป็นขาว เหลืองอ่อน แดง ชมพู ฯลฯ บางดอกก็มีมากกว่าหนึ่งสี สำหรับต้นลีลาวดีมีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกา พบในบริเวณพื้นที่ตั้งแต่ประเทศเม็กซิโกตอนใต้ถึงตอนเหนือของทวีปอเมริกา มีขนาดตั้งแต่พุ่มเตี้ยแคระสูงประมาณ 0.9-1.2 เมตร จนถึงต้นที่สูงมาก และบางต้นอาจสูงถึง 12 เมตร มีชื่ออื่นๆ ได้แก่ ลั่นทม จำปา จงป่า (กาญจนบุรี) จำปาลาว (ภาคเหนือ) จำปาขาว (ภาคอีสาน) จำปาหอม (ภาคใต้) ไม้จัน (ยะลา) มอยยอ (นราธิวาส) จำไป (เขมร) เป็นต้น

พันธกิจ (Mission)

1. เพื่อยกระดับคุณภาพวิทยาลัยในทุกด้าน ทั้งระบบบริหารงานคุณภาพ และการจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดโดยคำนึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำนุบำรุงชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

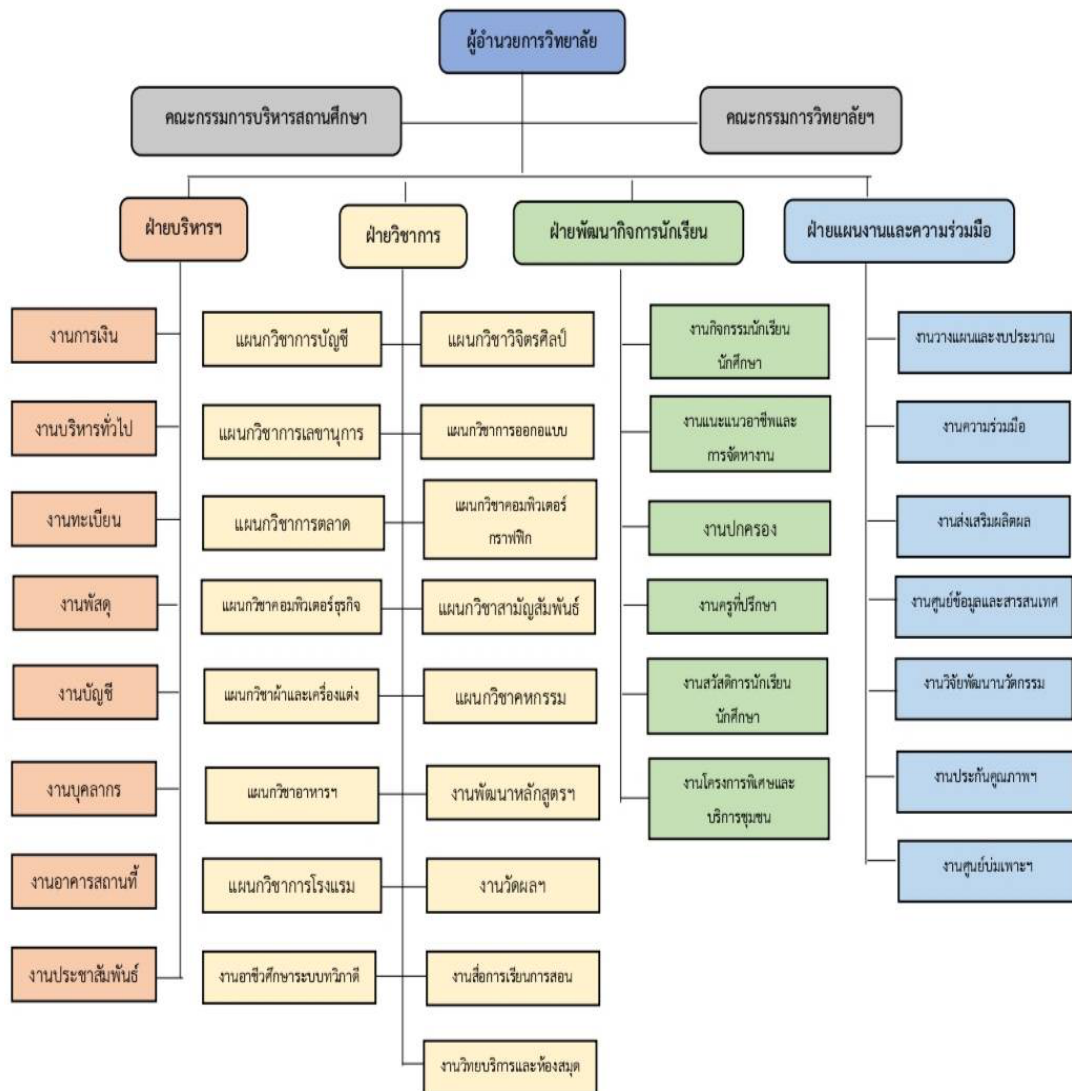
2. เพื่อพัฒนาการศึกษาวิชาชีพเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ทันสมัยด้วยหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างหลากหลายตามความต้องการของสถานประกอบการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพส่งเสริมการวิจัย สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม

3. เพื่อผลิตกำลังคนอาชีวศึกษา ระดับปวช. ปวส. และปริญญาตรีสายเทคโนโลยี ที่มีสมรรถนะวิชาชีพเชี่ยวชาญ มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องระบบเศรษฐกิจของประเทศ และกลุ่มประชาคมอาเซียน เป็นคนดีสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

โครงสร้างการบริหารสถานศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทราจัดแบ่งการบริหารสถานศึกษา ดังภาพที่ 2.6 ดังนี้

แผนภูมิโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 2.6 แผนผังแสดงโครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษา

ข้อมูลบุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา อัตรากำลังปี 2562

ตารางที่ 2.3 จำนวนผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

ประเภท	ปีการศึกษา 2561	ปีการศึกษา 2562
	(คน)	(คน)
- ผู้บริหาร	5	5
- ข้าราชการครู	63	56
- ข้าราชการพลเรือน	1	1
- พนักงานราชการครู	7	7
- พนักงานราชการ (อื่นๆ)	2	2
- ครูพิเศษสอน	14	14
- เจ้าหน้าที่	20	20
- บุคลากรอื่นๆ	18	18
รวมทั้งสิ้น	130	123

ตารางที่ 2.4 จำนวนผู้เรียนจำแนกตามระดับ และชั้นปี ประจำปีการศึกษา 2562

ระดับชั้น	ปกติ	ทวิภาคี	รวม
ปวช.1	495	86	581
ปวช.2	542	34	576
ปวช.3	486	43	529
รวม ปวช.	1,523	163	1,686
ปวส.1	278	135	413
ปวส.2	241	124	365
รวม ปวส.	519	259	778
รวมทั้งสิ้น	2,042	422	2,464

ข้อมูลด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ปัจจุบันวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา เปิดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ดังนี้

ตารางที่ 2.5 หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและสาขาวิชา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา
ปีการศึกษา 2562

ระบบปกติ	ระบบทวิภาคี
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ	หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ
การบัญชี	ธุรกิจค้าปลีก
การตลาด	การโรงแรม
การเลขานุการ	
คอมพิวเตอร์ธุรกิจ	
แฟชั่นและสิ่งทอ	
อาหารและโภชนาการ	
คหกรรมศาสตร์	
คหกรรมเพื่อการโรงแรม	
วิจิตรศิลป์	
การออกแบบ	
คอมพิวเตอร์กราฟิก	
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
การบัญชี	การบัญชี
การตลาด	การตลาด
การเลขานุการ	คอมพิวเตอร์ธุรกิจ
การจัดการสำนักงาน	อาหารและโภชนาการ
คอมพิวเตอร์ธุรกิจ	การโรงแรม
การบริการงานคหกรรมศาสตร์	
คอมพิวเตอร์กราฟิก	

ข้อมูลด้านอาคารสถานที่

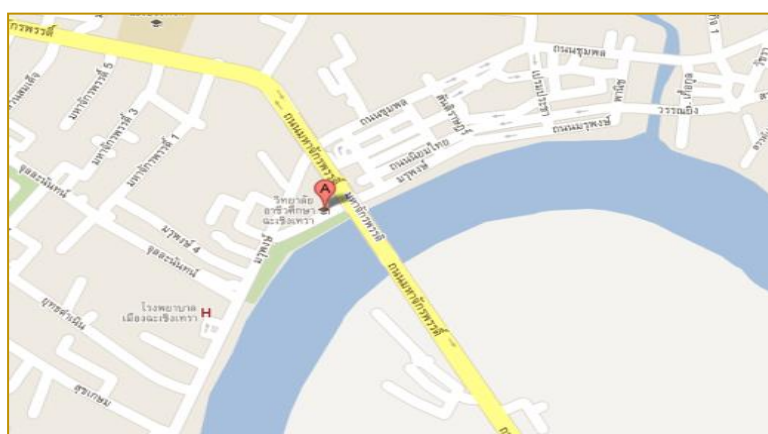
วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่เลขที่ 154 ถนนมรุพงษ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000 โทร. 038-511142 และ 038-517078 โทรสาร. 038-513863 มีพื้นที่ 6 ไร่ 2 งาน 34.22 ตารางวา

ทิศเหนือ ติดถนนชุมพลและวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์

ทิศใต้ ติดถนนมรุพงษ์

ทิศตะวันออก ติดถนนใต้สะพานข้ามแม่น้ำบางปะกง

ทิศตะวันตก ติดถนนชุมพลและถนนมรุพงษ์

ภาพที่ 2.7 ผังที่ตั้งบริเวณวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 2.6 จำนวนอาคารเรียน ห้องเรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

อาคาร ที่	รายการ	จำนวนห้อง			
		ห้องประชุม	ห้องพักครู	ห้องเรียน	ห้องน้ำ
1	อาคารเรียนและปฏิบัติการ 4 ชั้น	-	6 ห้อง	15 ห้อง	4 ห้อง
2	อาคารเรียนและสำนักงาน 4 ชั้น	1 ห้อง	10 ห้อง	-	3 ห้อง
3	อาคารเรียนและปฏิบัติการคณะ บริหารธุรกิจ 4 ชั้น	1 ห้อง	10 ห้อง	19 ห้อง	16 ห้อง
4	อาคารเรียนและปฏิบัติการคณะ บริหารธุรกิจ 4 ชั้น	-	10 ห้อง	12 ห้อง	4 ห้อง
5	อาคารเรียนและปฏิบัติการ คณะศิลปกรรม 5 ชั้น	-	9 ห้อง	18 ห้อง	8 ห้อง

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

อาคาร ที่	รายการ	จำนวนห้อง			
		ห้องประชุม	ห้องพักครู	ห้องเรียน	ห้องน้ำ
6	อาคารเรียนและปฏิบัติการ คณะศึกษาศาสตร์ 6 ชั้น	-	13 ห้อง	13 ห้อง	22 ห้อง
7	อาคารปฏิบัติการอาหาร	-	1 ห้อง	2 ห้อง	8 ห้อง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา จึงกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา
ปีการศึกษา 2562

ด้าน	เป้าหมาย ความสำเร็จ	ยุทธศาสตร์การพัฒนา
1. การบริหาร จัดการสถานศึกษา	ไม่น้อยกว่า 85	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสภาพแวดล้อมให้มีความร่มรื่นและสร้างบรรยากาศที่ดีภายในสถานศึกษา - พัฒนาระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีให้ทันสมัยครอบคลุมทุกงาน - จัดห้องแสดงผลงาน รางวัลของสถานศึกษา
'	ไม่น้อยกว่า 85	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกระบวนการฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ - จัดกระบวนการอบรม ต่อยอดความรู้ พัฒนาทักษะให้ผู้สำเร็จการศึกษา - ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามในวิชาชีพ การมีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่เหมาะสม
3. การพัฒนาหลักสูตร และการจัด การเรียนการสอน	ไม่น้อยกว่า 85	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนสถานประกอบการ

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

ด้าน	เป้าหมาย ความสำเร็จ	ยุทธศาสตร์การพัฒนา
		<ul style="list-style-type: none"> - เปิดสอนหลักสูตรให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สถานประกอบการในระบบปกติ และทวิภาคี - พัฒนาทักษะการใช้ภาษาสื่อสารในกลุ่มอาเซียน
4. การวิจัยและพัฒนาผลงานโครงการทางวิชาชีพ สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมและงานวิจัย	ไม่น้อยกว่า 85	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริม สนับสนุนครู นักเรียนและนักศึกษาพัฒนา นวัตกรรมงานวิจัย และสิ่งประดิษฐ์ - จัดประกวดผลงานโครงการทางวิชาชีพ สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม งานวิจัยภายในสถานศึกษา อย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อภาคเรียน
5. การบริการทางวิชาการวิชาชีพแก่ชุมชนและสังคม	ไม่น้อยกว่า 85	<ul style="list-style-type: none"> - บริการวิชาชีพที่เหมาะสมตามความต้องการของชุมชน องค์กรอย่างต่อเนื่อง - ติดตามและประเมินผลโครงการให้บริการชุมชนอย่างเป็นระบบ
6. การจัดหาทรัพยากร และแหล่งการเรียนรู้	ไม่น้อยกว่า 85	<ul style="list-style-type: none"> - จัดหาหนังสือให้เพียงพอกับความต้องการ - พัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ทางวิชาการและวิชาชีพให้เพิ่มมากขึ้น
7. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	ไม่น้อยกว่า 85	<ul style="list-style-type: none"> - วางแผนการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณวุฒิหรือตำแหน่งทางวิชาการอย่างเป็นระบบ - ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองในด้านการจัดการเรียนการสอน และหน้าที่ความรับผิดชอบจากช่องทางต่างๆ
8. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา	ไม่น้อยกว่า 85	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาและเปิดโอกาสให้สถานประกอบการร่วมเสนอข้อคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาเครื่องมือสอบวัดมาตรฐานวิชาชีพ

การประเมินคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาพะเยาดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 พัฒนามาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบและได้รับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) กำหนดบทบาทหน้าที่ แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายใน กำหนดมาตรฐานสถานศึกษา เครื่องมือวิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินผลคุณภาพ ตลอดจนคณะกรรมการทบทวนภายใต้การกำกับดูแลของผู้บริหารอย่างใกล้ชิด

จุดเด่นของสถานศึกษา

- 1) ผู้สำเร็จการศึกษาคือคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมตามอัตลักษณ์ของสถานศึกษา คุณธรรม
- 2) สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลายในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยครูผู้สอนและผู้เรียนได้มีบทบาทร่วมกันในการกำหนดโครงการหรือกิจกรรม
- 3) ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ ตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพของหลักสูตร แต่ละระดับและแต่ละสาขาวิชา โดยเป็นที่พึงพอใจของสถานประกอบการ ผู้รับบริการเป็นอย่างมาก
- 4) สถานศึกษามีข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาที่มียานทำงานในสถานประกอบการ หน่วยงาน ภาครัฐ และเอกชน ประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อใน 1 ปี ร้อยละ 100 ของผู้สำเร็จการศึกษา
- 5) สถานประกอบการ หน่วยงานมีความพึงพอใจต่อคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ทั้งในด้านความรู้ ด้านทักษะ และการประยุกต์ใช้ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์จนเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป
- 6) ด้านการจัดการเรียนการสอนในภาพรวม ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนรายวิชาใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เช่น ประเมินผลตามสภาพจริง การสอนซ่อมเสริม และการประเมินผลร่วมกับสถานประกอบการ เป็นต้น
- 7) คณะผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาคุณภาพ และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม
- 8) คณะผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกด้านมีผลเป็นที่ยอมรับจากองค์กรภายในและภายนอกจนเป็นที่ประจักษ์
- 9) บุคลากรมีความรู้ ความสามารถสูง ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ จัดการเรียนรู้ผลงานสามารถนำไปเลื่อนวิทยฐานะจนเป็นที่ยอมรับของชุมชน การเข้าร่วม การแข่งขันได้รับรางวัล และประกาศเกียรติคุณยกย่อง

10) สถานศึกษามีเครือข่ายสถานประกอบการให้ความร่วมมือต่อการจัดศึกษาในทุกสาขาวิชา เป็นจำนวนมาก

11) การบริการวิชาการและวิชาชีพสู่สังคม สถานศึกษาได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน ชุมชนในการดำเนินงานเป็นอย่างดี นักเรียน และนักศึกษาได้พัฒนาประสบการณ์อย่างเต็มศักยภาพ

12) แผนกวิชาให้ความร่วมมือในการสร้างสรรค์นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ในการเข้าร่วมการ ประกวดในระดับอาชีวศึกษาจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ

13) สถานศึกษาให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ผลงานสิ่งประดิษฐ์โครงการ นวัตกรรม และงานวิจัยของนักเรียน ครู เพื่อให้ชุมชนได้มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย

จุดที่ควรพัฒนา

1) สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการติดตามผู้สำเร็จการศึกษาจากสถานประกอบการ หรือ หน่วยงานที่ผู้สำเร็จการศึกษาไปทำงาน จากสถานศึกษาที่ผู้สำเร็จการศึกษาไปศึกษาต่อ และจาก บุคคล สถานประกอบการ หน่วยงานผู้รับบริการจาก การประกอบอาชีพอิสระของผู้สำเร็จการศึกษา ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

2) การพัฒนานักเรียนในการสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์แบบร่วมมือบูรณาการความรู้ใน สาขาวิชาและการใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต

3) สถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ชุมชนการเรียนรู้ในการพัฒนาและสร้างความ ร่วมมือในการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม หรืองานวิจัย

4) สถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ ความสามารถเข้าร่วมในเวทีการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ในระดับชาติ หรือนานาชาติ

5) พัฒนาผลการทดสอบคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ด้าน อาชีวศึกษา (V-NET) ภาพรวมระดับปวช. และปวส. ให้มีค่าสูงขึ้นผ่านเกณฑ์ระดับชาติทุกสาขางาน

6) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการ จัดสัมมนาเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อใช้พัฒนาหลักสูตรหรือรายวิชาครอบคลุมทุกสาขางาน

7) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้รับทุนการพัฒนาการศึกษาต่อระดับสูง ขึ้น ทุนการพัฒนาด้านการวิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัยในเวทีระดับชาติมากขึ้น

8) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการที่นักเรียน นักศึกษาฝึกงาน จัดสัมมนา เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลการฝึกงานของนักเรียน นักศึกษามาใช้ในการพัฒนารูปแบบการฝึกงาน ให้ครอบคลุม ทุกสาขางาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

- 1) สถานศึกษาควรมีการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ด้านทักษะ การประยุกต์ใช้ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นที่ยอมรับหรือศึกษาต่ออย่างมีคุณภาพ
- 2) สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ ความสามารถ สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ และนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เข้าร่วมในเวทีการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในระดับชาติ หรือนานาชาติ
- 3) การนำการอบรมและการศึกษาดูงานมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความสนใจในการพัฒนานวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์สร้างสรรค์ และงานวิจัย
- 4) สถานศึกษาควรมีการจัดโครงการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมในการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา (V-NET) และมาตรฐานวิชาชีพ
- 5) สถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ชุมชนการเรียนรู้ในการพัฒนาและสร้างความร่วมมือในการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม หรืองานวิจัย
- 6) ยกย่องเชิดชูเกียรติครูและบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน นักศึกษาให้เป็นต้นแบบด้านวิชาการและด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง
- 7) สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนครูผู้สอนพัฒนาตนเองโดยเข้ารับการอบรมวิชาชีพ และวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาวิทยฐานะของครูสูงขึ้น
- 8) ส่งเสริมผู้เรียนได้พัฒนา นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ที่ครอบครัวยุติหรือชุมชนได้นำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน หรือการประกอบอาชีพ

โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา ฉะเชิงเทรา

โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา ฉะเชิงเทรา เป็นโครงการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถประกอบอาชีพอิสระและมีงานทำเมื่อสำเร็จการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดของโครงการ ดังนี้

1. ชื่อโครงการ

โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

2. ความสอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล นโยบายที่ 8 การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ด้านที่เกี่ยวกับพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพวิชาชีพ และพัฒนาแรงงานรองรับอุตสาหกรรม 4.0

2.2 ความสอดคล้องกับภารกิจและนโยบาย สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

- (✓) 1) ด้านการเพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพ
- (✓) 2) ด้านการสร้าง/ขยายโอกาสในการเรียนอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
- (✓) 3) ด้านยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษา
- (✓) 4) ด้านยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา
- (✓) 5) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

2.3 ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

- (✓) 1) ยกระดับคุณภาพผู้เรียน
- (✓) 2) เพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพ
- (✓) 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน
- (✓) 4) เพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการ

2.4 ความสอดคล้องกับพันธกิจของสถานศึกษา

(✓) พันธกิจที่ 1 มุ่งมั่นพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญในทุกสาขาที่เปิดสอน

(✓) พันธกิจที่ 2 พัฒนากระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรเสริมวิชาชีพแก่มัธยมศึกษา โดยเน้นการใช้แผนการสอนแบบอิงสมรรถนะ

(✓) พันธกิจที่ 3 ปลูกฝังให้นักศึกษาตระหนักในคุณค่าของคน ที่ต้องประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถ และความมีวัฒนธรรมไทยควบคู่กันไป

(✓) พันธกิจที่ 4 ส่งเสริมและขยายขีดความสามารถด้านการค้นคว้าวิจัยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาสู่การเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

(✓) พันธกิจที่ 5 พัฒนากระบวนการบริหารงาน ระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ

(✓) พันธกิจที่ 6 จัดสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนและบุคลากร

(✓) พันธกิจที่ 7 ให้ความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ของจังหวัด บูรณาการแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาและสถาบันการอาชีวศึกษา มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดและชุมชนท้องถิ่น

2.5 ความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(✓) ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา องค์กรประกอบที่ 1 ตัวบ่งชี้ที่ 1.2

(✓) ด้านที่ 2 ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ องค์กรประกอบที่ 2 ทุก

ตัวบ่งชี้

(✓) ด้านที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน องค์ประกอบที่ 3 ตัวบ่งชี้ที่ 3.3

3. ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายสุพจน์ ทองเหลือง ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

4. ความเป็นมาของโครงการ

4.1 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันภาครัฐและภาคเอกชนต่างให้ความสำคัญต่อ “การเป็นผู้ประกอบการ” (Entrepreneurship) มากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนา SMEs และมุ่งสร้างวัฒนธรรมหรือสังคมผู้ประกอบการให้แพร่หลาย เพื่อสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่มีพื้นฐานความรู้และขีดความสามารถ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าประเทศไทยนั้นมีผู้ประกอบการที่มีศักยภาพและประสิทธิภาพ สามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า และแข่งขันในระดับเวทีการค้าโลกได้อย่างยั่งยืน

การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา เป็นภารกิจหนึ่งของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนสายอาชีพ ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการเป็นผู้ประกอบการ ใช้กระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ใช้เวลาให้คุ้มค่าและพอเพียง ยอมรับความเสี่ยงหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น รวมถึงการรับผลที่ได้จากเงินลงทุน ความพึงพอใจ และความเป็นอิสระ นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะการดำเนินกิจกรรมของการประกอบอาชีพ คือ สิ่งกระตุ้นให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต

ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ดำเนินการจัดโครงการส่งเสริมผู้เรียนให้มีประสบการณ์การประกอบธุรกิจตามสาขาวิชาชีพ เพื่อนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ไปต่อยอดการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ต่อไปในอนาคต และจากผลการประเมินโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา ปีการศึกษา 2561 ที่ผ่านมา พบปัญหาว่า ผู้เรียนที่ได้รับคัดเลือกให้ประกอบธุรกิจ ร้อยละ 40 มีผลตอบแทน กำไรต่อทุนต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ 25) ระดับคุณภาพของแผนธุรกิจของผู้เข้ารับการอบรมเขียนแผนธุรกิจผ่านเกณฑ์ระดับดีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 27.78

วิทยาลัยฯ ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษาขึ้น เพื่อการบ่มเพาะและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ประกอบการอาชีพโดยผ่านกระบวนการอบรม การศึกษาดูงาน และฝึกปฏิบัติ และทำการประเมินโครงการดังกล่าวเพื่อนำผลการประเมิน และข้อเสนอแนะไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจ แก้ไขปรับปรุง หรือพัฒนาการจัดโครงการในอนาคตต่อไปอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งเพื่อให้ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการเป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาทักษะ และประสบการณ์ด้านการประกอบธุรกิจต่อไป

5. วัตถุประสงค์

5.1 เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้านการเป็นผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

- 1) ด้านผลตอบแทนจากการประกอบธุรกิจ
- 2) ด้านการต่อยอดธุรกิจเชิงพาณิชย์

5.2 เพื่อพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานของศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

5.3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

5.4 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

5.5 เพื่อประเมินความพึงพอใจของบุคคลทั่วไปที่มาศึกษาดูงาน ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

6. เป้าหมาย

6.1 เชิงปริมาณ

ผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ได้แก่

6.1.1 ผู้บริหารและครู จำนวน 66 คน

6.1.2 นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 186 คน

6.1.3 นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 46 คน

6.2 เชิงคุณภาพ

6.2.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้านการเป็นผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

- 1) ด้านผลตอบแทนจากการประกอบธุรกิจ
- 2) ด้านการต่อยอดธุรกิจเชิงพาณิชย์

6.2.2 พัฒนาคุณภาพการดำเนินงานของศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ระดับ 5 ดาว

6.2.3 ประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

6.2.4 ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

6.2.5 ประเมินความพึงพอใจของบุคคลทั่วไปที่มาศึกษาดูงานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

7. วิธีดำเนินการ

7.1 ขั้นการวางแผน (Plan)

7.1.1 เสนอโครงการและขออนุมัติ

7.1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

7.1.3 กำหนดปฏิทินการปฏิบัติงาน

7.2 ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do)

7.2.1 ประชุมคณะกรรมการและบุคลากรของวิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

7.2.2 ประชาสัมพันธ์โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

7.2.3 ดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

7.2.4 นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินโครงการ

7.3 ขั้นตอนติดตามประเมินผล (Check)

7.3.1 ประเมินผลการดำเนินโครงการ

7.3.2 สรุปผลการดำเนินโครงการ

7.4 ขั้นนำผลไปใช้ (Act)

7.4.1 รายงานผลการดำเนินโครงการ

7.4.2 ปรับปรุงและนำผลไปพัฒนาการจัดโครงการต่อไป

8. แผนการดำเนินงาน

ตารางที่ 2.8 แสดงแผนการดำเนินงานภายใต้โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่ม
ผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

กิจกรรม	งบประมาณ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1. อบรมพัฒนาศักยภาพการเขียนแผน ธุรกิจและประกวดการเขียนแผน ธุรกิจ	60,000	1-20 มิ.ย.2562	- ผู้บริหารสถานศึกษา - ครูผู้สอน
2. การศึกษาดูงานสถานประกอบการ	20,000	21-30 มิ.ย.2562	- ผู้บริหารสถานศึกษา - ครูผู้สอน
3. นิเทศ กำกับติดตาม ให้คำปรึกษาแก่ ผู้เรียนที่ประกอบธุรกิจ		1 ก.ค. 2562 - ก.พ.2563	- งานศูนย์บ่มเพาะฯ
4. พัฒนาศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการ อาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา ฉะเชิงเทรา ระดับ 5 ดาว	15,000	1 ก.ค. 2562 - ก.พ. 2563	- ผู้บริหารสถานศึกษา - งานศูนย์บ่มเพาะฯ - ผู้เรียน
5. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงาน ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการ อาชีวศึกษา	3,000	1. ก.ค 2562 -30 เม.ย.2563	- งานศูนย์บ่มเพาะฯ
6. สรุปและรายงานผลการดำเนิน โครงการ	2,000	1- 30 เม.ย. 2563	- งานศูนย์บ่มเพาะฯ

9. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

ระยะเวลาดำเนินโครงการ พฤษภาคม 2562-เมษายน 2563

10. งบประมาณ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เป็นเงิน 100,000 บาท

11. สถานที่ดำเนินการ

วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

12. การติดตามและประเมินผลโครงการ

ตารางที่ 2.9 แสดงการติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา

ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน
1. ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้านการเป็นผู้ประกอบการอาชีวศึกษา 1.1 ด้านผลตอบแทนจากการประกอบธุรกิจ 1.2 ด้านการต่อยอดธุรกิจเชิงพาณิชย์	ศึกษาข้อมูลจากแบบรายงาน	แบบรายงาน
2. ระดับคุณภาพการดำเนินงานของศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา	ศึกษาข้อมูลจากแบบรายงาน	แบบรายงาน
3. ระดับความพึงพอใจของผู้บริหารและครูที่มีต่อโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา	สอบถามความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอน	แบบสอบถาม
4. ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา	สอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน	แบบสอบถาม
5. ระดับความพึงพอใจของบุคคลทั่วไปที่มาศึกษาดูงาน ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา	สอบถามความพึงพอใจของบุคคลทั่วไปที่มาศึกษาดูงาน	แบบสอบถาม

13. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

13.1 ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้านการเป็นผู้ประกอบการอาชีวศึกษา

- 1) ด้านผลตอบแทนจากการประกอบธุรกิจ โดยภาพรวม กำไรต่อทุน อยู่ในเกณฑ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25
- 2) ด้านการต่อยอดธุรกิจเชิงพาณิชย์ โดยภาพรวม ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของกลุ่มธุรกิจ

13.2 ระดับคุณภาพการดำเนินงานของศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา ระดับ 5 ดาว

13.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความพึงพอใจต่อโครงการส่งเสริมการประกอบ อาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมากขึ้นไป

13.4 ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่ม ผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมากขึ้นไป

13.5 ความพึงพอใจของบุคคลทั่วไปที่มาศึกษาดูงานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการ อาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมากขึ้นไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

เปรมวดี เจตนานุศาสตร์ (2552: บทคัดย่อ) เจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระทางด้าน คหกรรมศาสตร์ของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลางและการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน บรรยากาศในการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษา กับอาจารย์ สัมพันธภาพระหว่าง นักศึกษากับเพื่อน และความคาดหวังของผู้ปกครองพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเจตคติต่อการ ประกอบอาชีพอิสระทางด้านคหกรรมศาสตร์อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเพศ ระดับชั้น ที่กำลังศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง อาชีพของ ผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัวต่อเดือน และความรู้เกี่ยวกับอาชีพอิสระไม่มีความสัมพันธ์กับเจตคติ ต่อการประกอบอาชีพอิสระทางด้านคหกรรมศาสตร์

ชูชื่น พงษ์ดี (2553: บทคัดย่อ) การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโรงเรียน ราชดำริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนราชดำริ โดยใช้การประเมิน รูปแบบซีป (CIPP Model) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครองตามประเด็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้าน กระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) ผลการวิจัยพบว่า 1. ด้านบริบท (Context) การประเมินความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเป้าหมายของโครงการการจัดสภาพแวดล้อมของ โรงเรียนที่เอื้อต่อสภาพการเรียนรู้ ความต้องการของบุคลากรจากการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริม สุขภาพ ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า การประเมินความ พร้อมของวิธีการดำเนินการกับงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และสมรรถภาพบุคลากรที่สนับสนุนการ ดำเนินงานของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3. ด้าน กระบวนการ (Process) พบว่า การประเมินการควบคุมการบริหารโครงการเกี่ยวกับการวิเคราะห์

กับความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากรการดำเนินโครงการและการตรวจสอบโครงการความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก 4. ด้านผลผลิต (Product) พบว่า ความสำเร็จของการดำเนินโครงการ 4.1 การดำเนินโครงการตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 10 องค์ประกอบความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4.2. ผลกระทบทางสุขภาพ (Health Impact Assessment: HIA) ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย การมีสุขภาพดี (ดี) การดูแลสุขภาพ (เก่ง) และการมีความสุข (สุข) ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ทวี อุปสุชิน (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตการจัดการศึกษาด้านอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ของ Daniel Stufflebeam กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 306 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 306 คน ครูผู้สอน จำนวน 148 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 21 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 147 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 928 คน ใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล จำนวน 4 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมิน พบว่า 1. ผลการประเมินด้านบริบท โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนด 2. ผลการประเมินด้านปัจจัย โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนด 3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนด 4. ผลการประเมินด้านผลผลิต ในด้านผลที่เกิดกับนักเรียนในด้านอาชีพ โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนด 5. สรุปผลการประเมินโครงการการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่กำหนด

สุรัชย์ จิวเจริญสกุล (2556: บทคัดย่อ) ได้ประเมินโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์การประเมินเฉพาะ คือ 1) เพื่อประเมินบริบท (Context) 2) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) 3) เพื่อประเมินกระบวนการ (Process) และ 4) เพื่อประเมินผลลัพธ์ (IEST) ของโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ประกอบด้วย การประเมินผลกระทบ (Input Evaluation) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และการประเมินการถ่ายทอดการส่งต่อ (Transportability Evaluation) ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มครู ผู้บริหารสถานศึกษา 95 คน และศึกษานิเทศก์ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 99 คน ผลการประเมิน พบว่า ด้านบริบทของโครงการ พบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และในประเด็นความพร้อมของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในการเป็นคู่พัฒนา พบว่า คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีความพร้อมในการพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามความต้องการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ได้ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกสถานศึกษา ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ เข้าร่วมโครงการอย่างเป็นระบบตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ สำหรับแผนพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ โดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring พบว่า กำหนดให้มีการพัฒนาใน 2 ลักษณะคือ ช่วงแรกเป็นการฝึกอบรม จำนวน 2 วัน และช่วงที่ 2 เป็นการ Coaching and Mentoring จำนวน 3 ครั้ง ด้านกระบวนการของโครงการ พบว่า การดำเนินงานโครงการเป็นไปตามแผนพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ที่ได้กำหนดไว้ สำหรับในประเด็นของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะดำเนินงานโครงการ พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจในการทำวิจัยในชั้นเรียนใช้วิธีการสอนและสื่อสารการเรียนรู้ที่ไม่หลากหลาย และด้านผลลัพธ์ของโครงการ พบว่า ผลที่ได้จากการดำเนินงานโครงการส่วนใหญ่เป็นที่น่าพึงพอใจ โดยผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เห็นว่าได้ประโยชน์หรือเกิดผลทางบวกมากกว่าทางลบ สำหรับการประเมินในด้านประสิทธิผล พบว่า ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่เข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาตามระยะเวลาและมีผลงานเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยผลงานส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ถึงดีเยี่ยม และเพื่อให้การดำเนินงานโครงการเป็นไปอย่างต่อเนื่องมีการถ่ายทอดส่งต่อและเกิดความยั่งยืน ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะนำรูปแบบหรือกระบวนการดำเนินงานโครงการในแต่ละกลุ่มไปดำเนินการต่อกับโรงเรียนในสังกัด

ขวัญชัย จันเพชร (2557: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการประเมินโครงการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (School Based Management for Local Development: SBMLD) วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินโครงการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (School Based Management for Local Development: SBMLD) วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทศบาลเมืองกำแพงเพชร โดยภาพรวมและรายด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านการผลิต ผู้บริหารสถานศึกษา

ครู กรรมการสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เห็นด้วยว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด และทุกด้านผ่านเกณฑ์

กมลนันท์ บุญกล้า (2559: บทคัดย่อ) ศึกษาการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีว สำนักงานเขตพื้นที่ที่ 2 การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม ซึ่งแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ การประเมินสภาวะแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการดำเนินงาน การประเมินผลผลิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูผู้สอน จำนวน 14 คน และนักเรียน จำนวน 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการวิจัยพบว่า 1. การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทราเขต 2 ด้านสภาวะแวดล้อม (Context evaluation) ผลการประเมินพบว่ามีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก 3. การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) ผลการประเมินพบว่ามีความเพียงพอ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4. การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีว สำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process evaluation) ผลการประเมินพบว่ามีความประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก 5. การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทราเขต 2 ด้านผลผลิต (Product evaluation) ผลการประเมินพบว่ามีความประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก

รำไพ แสงนิกุล (2559: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการประเมินโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย: กรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทราเขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 474 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินด้านบริบทโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โครงการมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน เหมาะสม 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื้อหาและช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม และผู้บริหารเห็นความสำคัญให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินโครงการ 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การกำกับ ติดตาม ประเมินผล ครอบคลุมวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ ขั้นตอน วิธีการประเมินผลมีความเหมาะสม และการจัดกิจกรรมตามโครงการมีความเหมาะสมกับเด็ก 4) ผลการประเมินด้านผลผลิตโดยภาพรวมมีความ

เหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านการทดลองอย่างง่าย และเด็กมีพัฒนาการทักษะการเรียนรู้ด้านต่างๆ ดีขึ้น 4.1) ผลการประเมินด้านผลกระทบ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตราสัญลักษณ์พระราชทานที่ได้รับเป็นหลักประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ครูผู้สอนภาคภูมิใจในตราสัญลักษณ์พระราชทานที่ได้รับและผู้ปกครองภูมิใจในตัวเด็ก 4.2) ผลการประเมินด้านประสิทธิผล โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการได้อย่างมีคุณภาพ 4.3) ผลการประเมินด้านความยั่งยืน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โครงการควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป 4.4) ผลการประเมินด้านการถ่ายทอดส่งต่อโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนประชาสัมพันธ์โครงการให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบด้วยวิธีการที่หลากหลาย โครงการสามารถเป็นแบบอย่างขยายผลกับโรงเรียนอื่นได้ และเด็กเล่าประสบการณ์การร่วมกิจกรรม โครงการให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้

วิเชียร ถมจ้อหอ (2560: บทคัดย่อ) ได้ประเมินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่างจันทบุรี ประจำปีงบประมาณ 2560 มีวัตถุประสงค์เพื่อการประเมินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษาของวิทยาลัยสารพัดช่างจันทบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP MODEL) จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการ หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา และครูที่ปรึกษาธุรกิจ จำนวน 10 คน และนักเรียนนักศึกษาที่เข้าร่วมการฝึกอบรมผู้ประกอบการอาชีวศึกษา จำนวน 34 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 44 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความเชื่อมั่น ผลการประเมินด้านบริบท พบว่า การประเมินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่างจันทบุรี ด้านบริบทโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ หลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับนโยบายสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา มีค่าเฉลี่ย 4.84 ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า การประเมินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่างจันทบุรี ด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สถานที่ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ มีความเหมาะสมและเพียงพอ มีค่าเฉลี่ย 4.73 ด้านกระบวนการการประเมินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่างจันทบุรี ด้านกระบวนการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีการนิเทศกำกับติดตาม การดำเนินงานตามโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา มีค่าเฉลี่ย 4.66 ด้านผลผลิตการประเมินโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่างจันทบุรี ด้านกระบวนการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผู้เรียนได้ทราบถึงกระบวนการ และวิธีการดำเนินธุรกิจที่หลากหลายมีค่าเฉลี่ย 4.70 และการประเมินความพึงพอใจของโครงการศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่างจันทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.59

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Staeves, Milne, & Stein (1999) ได้วิจัยเรื่องการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน: การศึกษา 2 ระบบ ผลการวิจัย พบว่า การประเมินประสิทธิภาพของการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการส่งเสริมสุขภาพ โดยระบบส่งผ่าน ได้แก่ (1) วิธีการส่งเสริมสุขภาพ อย่างมีระบบ (2) การศึกษาผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนต่างๆ ในด้านอาหาร การออกกำลังกาย ความปลอดภัย จิตวิทยาด้านความเสี่ยงต่อสุขภาพ สุขภาพทางเพศ สุขภาพอนามัย ตนเอง สิ่งแวดล้อม และการศึกษาชีวิตครอบครัว (3) ตัวบ่งชี้ควรได้รับการวิจัยเพิ่มเติม (4) เสนอแนะการปฏิบัติในสหราชอาณาจักร สิ่งที่พบในการวิจัยสามารถทำได้

Nooshinet (1999) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model สำหรับการประเมินवेशะเบียนหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ อีหร่าน มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์ พบว่า ด้านบริบทของหลักสูตรการศึกษาจะดำเนินการ โดยการประเมินของการฝึกอบรมเป้าหมายและความต้องการในระดับภูมิภาคไปยังผู้เชี่ยวชาญ ทรัพยากรมนุษย์และความเป็นมืออาชีพให้บริการทางวิชาการในทางการแพทย์ มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์ คะแนนรวม 3.20 ในระดับกลาง ด้านปัจจัยนำเข้าของหลักสูตร: ผลที่เกี่ยวข้องกับส่วนนี้จะดำเนินการโดยการประเมินปัจจัยการผลิตของคะแนนการแสดงผลหลักสูตรนี้ 3.43 ในระดับปานกลาง กระบวนการของหลักสูตร: ผลที่เกี่ยวข้องกับส่วนนี้จะดำเนินการโดยการประเมินกระบวนการของการศึกษา การแสดงผลคะแนนรวม 3.19 ในระดับปานกลาง ด้านผลผลิตของหลักสูตร: ผลที่เกี่ยวข้องกับส่วนนี้จะดำเนินการโดยการประเมินกระบวนการของการศึกษาการแสดงผลของคะแนนรวม 3.38 ในระดับปานกลาง

Elliott (2001) ได้ศึกษาผลลัพธ์ของการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น ในการฝึกอบรมเป็นโครงการของภาครัฐซึ่งได้ลงทุนหลายล้านดอลลาร์โดยได้จัดหาวิทยากรที่มีความชำนาญในหลายด้าน เพื่อฝึกอบรมใหญ่ ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพระยะสั้นที่หลากหลายให้กับตัวแทนของบริษัทต่างๆ ซึ่งผู้ที่ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือเพื่อหารายได้เสริม และมีการประเมินผลของการฝึกอบรมในด้านต่างๆ เช่น ความหลากหลายของวิชาชีพ เพื่อหาจุด

แข็ง และจุดด้อยของโครงการ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงการดำเนินงานครั้งต่อไป ผลของการฝึกอบรมเป็นที่น่าสนใจ ที่นำไปพัฒนาแบบประเมินผล โดยได้ประเมินผลการอบรมใน 3 ระดับ ได้แก่ 1) ความพึงพอใจในการฝึกอบรม 2) ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม 3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลัง การฝึกอบรม โดยประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม เพื่อให้ได้แบบประเมินผลที่สมบูรณ์ก่อนการใช้อย่างจริงจัง ผลของการประเมินผลพบว่าทั้ง 3 ระดับ มีผลในทางบวก และทั้ง 3 ระดับ ไม่มีความสัมพันธ์ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจกับโครงการฝึกอบรมและความรู้ที่ได้รับ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลของการฝึกอบรมได้นำไปเผยแพร่ให้กับการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาตามอัธยาศัย และนำไปปรับปรุงในการดำเนินการครั้งต่อไป

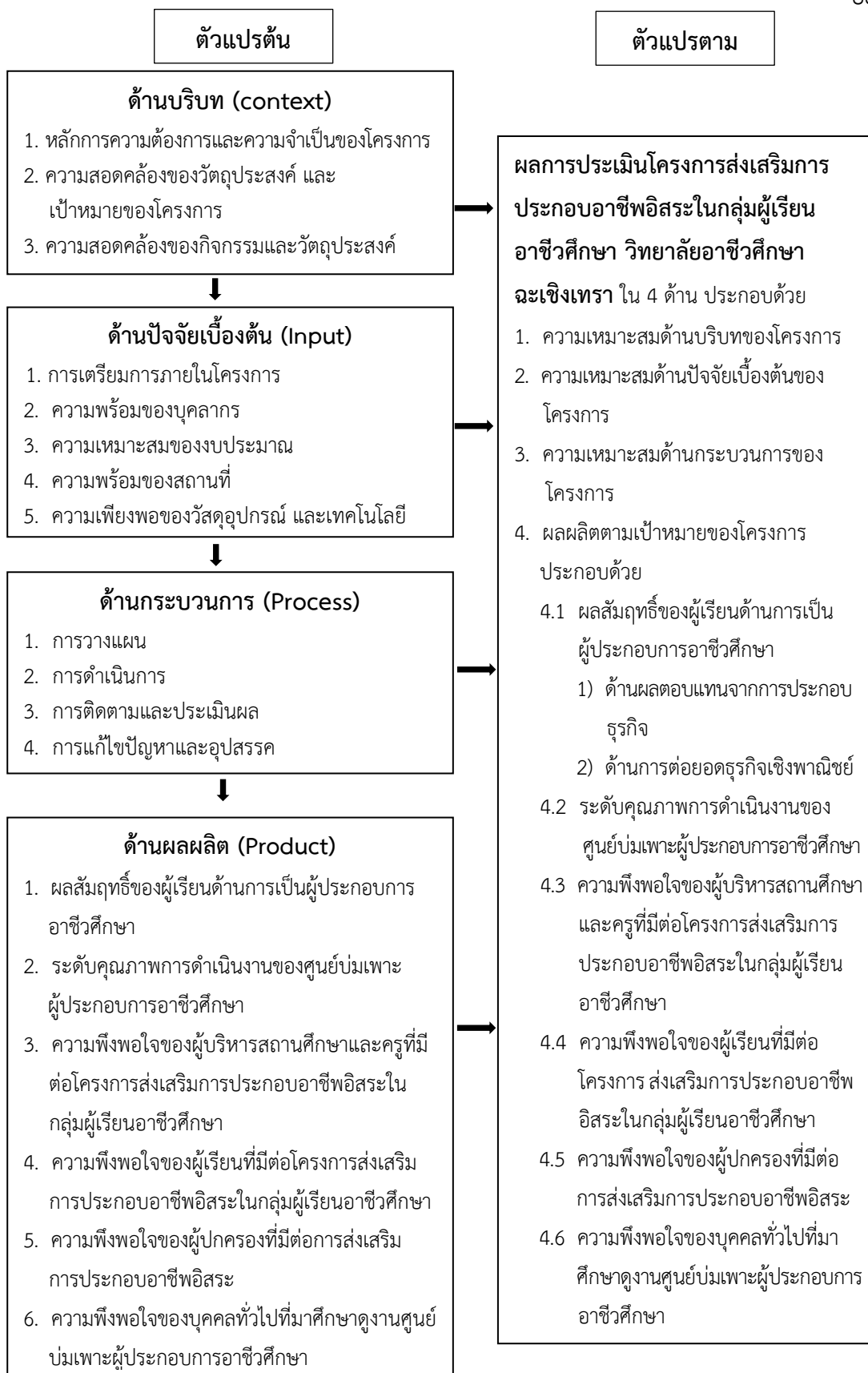
Mingucci (2002) ได้ศึกษาการประเมินผลของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีผลต่อการพัฒนาวิชาชีพของครูภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 8 คน ผู้ร่วมวิจัยที่ทำงานในโปรแกรมการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองในระดับมหาวิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน ได้อาสาดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการเรียนในชั้นเรียน วิชาการเขียนภาษาวิชาการเป็นเวลาสองภาคเรียนติดต่อกัน ผู้ศึกษาได้สำรวจว่าผู้บริหารการศึกษาสามารถส่งเสริมการสร้างชุมชนการเรียนรู้ด้านการศึกษา โดยการเข้าร่วมเกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ได้อย่างไร และได้ศึกษาปัญหาที่ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยในชั้นเรียนของครู ซึ่งให้คำนิยามง่ายๆ ว่าเป็น การสืบเสาะที่ครูดำเนินการเพื่อให้เข้าใจและปรับปรุงการปฏิบัติการของตนนั้น สามารถให้ประสบการณ์ในการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งผู้ร่วมวิจัยรับรู้ว่ามีผลต่อการสอนของตนมากกว่าหรือไม่ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้หลายวิธี ได้แก่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และจดบันทึกภาคสนาม รวมทั้งบันทึกเรื่องสั้นๆ ด้วย ผลการศึกษาพบว่า ครูที่ร่วมวิจัยได้ประโยชน์หลายด้านจากการฝึกปฏิบัติ เช่น ความเชื่อมั่นในส่วนรวมและทางวิชาชีพเพิ่มขึ้น การยึดหยุ่นเพิ่มขึ้นและความเชื่อมั่นในฐานะผู้วิจัยเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผู้ร่วมวิจัยมีการเกี่ยวข้องกับนักเรียนเพิ่มขึ้นในกระบวนการเรียนการสอน และมีความรู้สึก ว่าทำงานได้สำเร็จ เป็นที่รู้จักของคนในวิชาชีพอื่นๆ อันเป็นผลของโครงการวิจัยให้มีหลักฐานยืนยันว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถช่วยสร้างชุมชนการเรียนรู้ด้านการศึกษาได้ ผู้ร่วมวิจัยสามารถแบ่งปันปัญหาเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานและปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานได้ในลักษณะที่มีความสามารถในการผลิตงานด้วย

Kim (2006) ศึกษาการประเมินผลโปรแกรมการฝึกอบรมของครูในบริบทของวัดอุปถัมภ์ ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อประเมินผลโครงการฝึกอบรมครูที่ปฏิบัติงาน ซึ่งผลการประเมินจะนำไปเป็นแบบอย่างและเป็นเครื่องมือในการประเมินผลเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะจงเฉพาะศึกษา การประเมินผลการฝึกอบรมภายใต้การใช้โปรแกรม CAL เพื่อให้ทราบผลของการดำเนินงานโครงการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ จึงใช้รูปแบบการประเมินผลที่เป็นพื้นฐาน ใน 4 ด้าน คือ 1) การประเมินปฏิกริยาการตอบสนอง (Reaction) 2) การประเมินการเรียนรู้ (Learning) 3) การประเมินพฤติกรรม

(Behavior) และ 4) การประเมินผลต่อการจัดการหรือผลลัพธ์ที่เกิดกับองค์กร (Result) ผลการประเมินการฝึกอบรมตามโปรแกรม CAL บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจในความร่วมมือจากการใช้เครื่องมือเพื่อวัดผลของโครงการ ครูมีความรู้และความชำนาญมากขึ้น สามารถนำความรู้ไปพัฒนาทักษะการทำงานได้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีและสามารถพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาพรวมแล้วหลังจากได้ฝึกอบรมครูตามโปรแกรม CAL และประเมินผลโดยใช้เครื่องมือ DT มีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการมากกว่า 80%

กรอบแนวคิดการประเมินโครงการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้ว มีความสำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานอาชีวศึกษา ผู้ประเมินสนใจที่จะประเมินโครงการการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยนำรูปแบบการประเมินโครงการแบบชิป (CIPP Model) ของสตีเฟลปิม มาใช้ในการประเมินโครงการ เนื่องจากเป็นการประเมินอย่างมีระบบ มีกระบวนการรวบรวม และสกัดข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจได้ถูกต้อง รวมทั้งมีคุณค่าในการประเมินผลทางการศึกษา อีกทั้งยังเป็นการประเมินโครงการที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง องค์กรประกอบที่ทำการประเมิน ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เพื่อให้การประเมินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้ประเมินได้กำหนดกรอบแนวคิดในการประเมิน ดังภาพที่ 2.8

ภาพที่ 2.8 กรอบแนวคิดการประเมินโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา